

Západočeská univerzita v Plzni
Fakulta právnická

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Plzeň 2019

Tomáš Vnuk

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta právnická

Katedra veřejné správy

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Revitalizace veřejného prostoru

Předkládá: Tomáš Vnuk

Vedoucí práce: Ing. Milan Lindner, Ph.D.

„Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci na téma "Revitalizace veřejného prostoru" zpracoval samostatně a že jsem vyznačil prameny, z nichž jsem pro svou práci čerpal způsobem pro vědeckou práci obvyklým.“

Plzeň, březen 2019

.....
Tomáš Vnuk

Na tomto místě bych rád poděkoval mému vedoucímu práce panu Ing. Milanovi Lindnerovi, Ph.D., za vstřícnost, odborné a cenné rady, připomínky a čas, který mi věnoval během vedení mé práce.

Tomáš Vnuk

Anotace

Tato bakalářská práce se zabývá revitalizací veřejného prostoru. Práce se soustředuje na veřejný prostor, jeho definici, znaky, dělení nebo systém. Dále na veřejnou zeleň, definici, charakteristiku, druhy, aj. Poslední částí práce je revitalizace, která je popsána v celém svém průběhu, včetně financování formou čerpání prostředků z dotací. Součástí práce je popis konkrétního projektu revitalizace, jeho analýza a zhodnocení. Velká pozornost je v práci věnována veřejné zeleni, na kterou se všechny kapitoly zaměřují. Cílem práce je prostudování dostupné literatury, její zhodnocení a také analýza konkrétního projektu revitalizace a jeho hodnocení.

Klíčová slova

Revitalizace, veřejný prostor, veřejná zeleň, dotace

Abstract

This bachelor thesis deals with revitalization of public space. The work focuses on the public space, its definition, signs, division or system. Furthermore, the public greenery, definition, characteristics, types, etc. The last part of the work is revitalization, which is described throughout its course, including financing by drawing funds from subsidies. Part of the thesis is a description of a particular revitalization project, its analysis and evaluation. Great attention is paid to the public greenery that all chapters focus on. The aim of the thesis is to study the available literature, its evaluation and also to analyze a particular revitalization project and its evaluation.

Keywords

Revitalization, public space, public greenery, subsidy

Obsah

1. Úvod	1
2. Veřejný prostor	3
2.1 Definice	3
2.2 Veřejný prostor v legislativě České republiky	4
2.3 Vývoj veřejného prostoru	5
2.4 Současné znaky	8
2.5 Dělení veřejného prostoru	10
2.6 Typy veřejného prostoru	11
2.7 Systém veřejného prostoru	15
2.8 Konzumace veřejného prostoru	16
2.9 Potřeby a nároky uživatelů	17
2.10 Přístupy k veřejnému prostoru	18
3. Veřejná zeleň	20
3.1 Definice pojmu veřejná zeleň	20
3.2 Obecná legislativa	20
3.3 Charakteristika zeleně	22
3.4 Druhy veřejné zeleně	23
3.5 Péče o zeleň	26
3.6 Zásady tvorby zeleně v zastavěných územích	27
3.7 Plochy chráněné zákony ČR	28
4. Revitalizace	30
4.1 Dotace	31
4.1.1 Česká republika – dotační programy	31
4.1.2 Dotační programy z evropských zdrojů	32
4.1.3 Získání dotací	34
4.2 Procesy tvorby a obnovy	36
4.2.1 Přípravná fáze	36
4.2.2 Analýzy a průzkumy	37
4.2.3 Plánování	37
4.2.4 Realizace	38
4.3 Správa a užívání	39
4.4 Péče a údržba	40
4.5 Procesy proti revitalizaci veřejného prostoru	41
5. Projekt revitalizace	43

6. Závěr	46
7. Resumé	48
8. Seznam použité literatury	50
8.1 Literatura.....	50
8.2 Odborné články.....	51
8.3 Právní předpisy	51
8.4 Soudní rozhodnutí.....	52
8.5 Internetové zdroje	52

1. Úvod

Moje bakalářská práce se zabývá problematikou Revitalizace veřejného prostoru.

Práce je strukturována tak, aby zahrнула veřejný prostor v celé jeho šíři od vymezení, co to vůbec veřejný prostor je, přes charakteristiku, až po jednotlivé typy, přístupy a účastníky veřejného prostoru.

Při zkoumání veřejného prostoru začnu definicí a charakteristikou, poté se podívám na veřejný prostor v české legislativě. V další kapitole se zaměřím na vývoj veřejného prostoru od úplných začátků až po současnost a na jeho současné hlavní znaky. Dělení, typy, systém, konzumace, potřeby a nároky veřejného prostoru budou následovat postupně za sebou a každá část bude podrobně rozepsaná, aby se čtenář dozvěděl o těchto důležitých a zajímavých rozdělení. Celou první část této práce uzavřu zkoumáním a představením tří hlavních přístupů k veřejnému prostoru.

Vzhledem k tomu, že pojem veřejný prostor je velmi široký a nebylo by možné ho celý v rozsahu mé práce obsáhnout, rozhodl jsem se svojí práci zaměřit jen na jednu jeho část, a to veřejnou zeleň. Důvodem pro to bylo, že veřejná zeleň obklopuje každého z nás na každém našem kroku a její problematika mi přišla nejzajímavější. Dalším důvodem k tomuto výběru je to, že se celý život aktivně věnuji sportu, tedy trávím v přírodě velkou část svého času a k zeleni mám blízko.

V kapitole s veřejnou zelení začnu popisovat pojem a naváži obecnou legislativou, která se pojí s tímto pojmem. Následovat bude stručná charakteristika zeleně a poté velmi podrobně vypíši a velmi stručně popíši všechny možné druhy veřejné zeleně, které existují a jsou zajímavé. Poté se podívám na péči, která je důležitou záležitostí zeleně, stejně tak jako tvorba zeleně v zastavěných územích. V závěru této zajímavé kapitole se poohlédnu po plochách, které jsou chráněné českými zákony.

Revitalizace bude poslední kapitolou mé bakalářské práce. Revitalizací, která je velmi důležitá si většina z lidí představí obnovu krajiny nebo zeleně, i z tohoto důvodu jsem se nejvíce zaměřil právě na veřejnou zeleň a krajinu. Zajímavou a podstatnou částí revitalizace je proces tvorby a obnovy, který se skládá z několika klíčových fází, které se pokusím popsat.

V úplném závěru práce se zaměřím na revitalizační projekt, který bych chtěl podrobněji představit a pokusit se popsat jeho případné klady a mínusy. Jelikož žiji v Městě Touškov, který se nachází v okrese Plzeň-sever, tak bych chtěl, aby projekt byl z tohoto okresu.

Cílem práce bude prostudovat dostupnou literaturu a prameny k hlavním okruhům mé práce a následně je zpracovat a zhodnotit. Dalším cílem by měl být vybraný zajímavý projekt revitalizace, který zhodnotím a zanalyzuji po všech stránkách.

2. Veřejný prostor

2.1 Definice

Termín „veřejný prostor“ vychází z překladu anglického termínu „public space“. Výklad tohoto termínu můžeme doslovně chápat zejména ve smyslu jakéhokoli prostoru, který není privátní, tj. není součástí sféry soukromého života, ale definice není dodnes jednoznačná. Veřejný prostor potom slouží jako místo setkávání a komunikace ve všech jejích rovinách od politicko-právní přes sféru sociální až k fyzické podstatě tohoto prostoru. Popis jeho vlastností a kvalit se odvíjí od toho, pracuje-li s tímto pojmem teoretik, architekt, sociolog, politik, městská správa, či běžný občan atd. Společnými kritérii ale bývají: konkrétní místo je přístupné veřejnosti, má specifické prostorové kvality, funkční využití je otevřené potřebám veřejnosti a přináší jí nejrůznější benefity. Často velmi specifická podoba veřejných prostor v daném časovém období může informovat o stavu společnosti, jeho podoba tedy vypovídá o daleko širších otázkách.

V současné době můžeme rozlišovat dva základní typy, a to fyzický a virtuální. Fyzickým veřejným prostorem jsou klasická veřejná prostranství, jakými jsou náměstí, ulice, parky apod. Jde o části zemského povrchu či uměle vytvořeného prostoru budov, které jsou přístupné prakticky komukoli. Virtuální veřejný prostor se začal šířit po vynálezu knihtisku, růst pak přišel s vynálezem rádia a televize, ovšem největší rozvoj a exploze přišla teprve s vynálezem elektronické komunikace a internetu. Právě internet oproti všem starším typům komunikace na dálku umožnil její výraznou decentralizaci. Oba tyto typy jsou strukturované dle míry jejich otevřenosti, takže mezi prostorem veřejným a soukromým jsou též různé prostory, polosoukromé a přechodové.¹ K tomuto rozdělení přihlíží i Novák, který říká: „zatímco veřejné prostranství je pojem čistě topografický, označující vždy konkrétní oblast na zemském povrchu, termín, veřejný prostor označuje i prostor virtuální, tedy prostor sdílených informací – prostor myšlenkový stejně jako mocenský či politický. Veřejné prostranství je platformou pro některé projevy veřejného prostoru, samo o sobě je však je jednou z jeho součástí. Veřejné prostranství je podlahou veřejného prostoru.“² Tímto také vysvětluje pojmy veřejný prostor a veřejné prostranství, které se liší.

¹ Veřejný prostor – Katedra urbanismu a územního plánování. Katedra urbanismu a územního plánování [online]. Dostupné z <http://www.uzemi.eu/pojmy/verejny-prostor>

² NOVÁK, Jakub., Filip. 2014. In Ulice a náměstí. Praha: Institut plánování a rozvoje hlavního města Prahy, 2014. ISBN 978-80-87931-08-0

2.2 Veřejný prostor v legislativě České republiky

Termín veřejný prostor nepoužívají naše platné právní normy, ale lze v nich najít pojem veřejné prostranství. Podle nálezu Ústavního soudu č. 211/2005 Sb., ze dne 22. března 2005 se pojem veřejné prostranství vyskytuje „přibližně ve 138 českých právních předpisech“.³ Pojem veřejné prostranství byl poprvé v České republice definován v zákoně č. 128/2000 Sb., o obcích (obecní zřízení) v § 34.

§ 34: *Veřejným prostranstvím jsou všechna náměstí, ulice, tržiště, chodníky, veřejná zeleň, parky a další prostory přístupné každému bez omezení, tedy sloužící obecnému užívání, a to bez ohledu na vlastnictví k tomuto prostoru.*⁴

Jak si můžeme všimnout, tak v tomto paragrafu dochází k záměně pojmů. Nejprve je psáno o veřejném prostranství a následně je slovo prostranství nahrazeno slovem prostor. To dokazuje, že pojmy veřejné prostranství a veřejný prostor jsou synonyma a může docházet i k volné záměně těchto termínů.

Veřejná prostranství jsou nezastavěné území mezi budovami v našich obcích a městech, ulice, náměstí atd. Tato prostranství jsou přístupná každému a slouží různým účelům. Z této definice je zřejmé, že není důležité, kdo je vlastníkem daného pozemku, ale jaké funkce pozemek plní.

Vyhláška č. 501/2006 Sb., ze dne 10. listopadu 2006, o obecných požadavcích na využívání území, kde je definováno veřejné prostranství jako samostatný druh plochy s rozdílným způsobem využití a jsou vymezeny i podmínky pro jejich umístění. Jedná se o část druhou, hlavu II, §7, který zní:

Plochy veřejných prostranství

(1) *Plochy veřejných prostranství se obvykle samostatně vymezují za účelem zajištění podmínek pro přiměřené umístění, rozsah a dostupnost pozemků veřejných prostranství a k zajištění podmínek pro jejich užívání v souladu s jejich významem a účelem.*⁵

(2) *Plochy veřejných prostranství zahrnují zpravidla stávající a navrhované pozemky jednotlivých druhů veřejných prostranství a další pozemky související dopravní a technické infrastruktury a občanského vybavení, sloučitelné s účelem veřejných prostranství.*⁶

³ Nález Ústavního soudu Pl. ÚS 211/2005 ze dne 22.3.2005. Dostupné z <https://nalus.usoud.cz/Search/GetText.aspx?sz=Pl-21-02>

⁴ §34 zákona č. 128/2000 Sb., o obcích (obecní zřízení)

⁵ §7 odstavec 1 vyhlášky č. 501/2006 Sb., Vyhláška o obecných požadavcích na využívání území

⁶ §7 odstavec 2 Vyhlášky č. 501/2006 Sb., Vyhláška o obecných požadavcích na využívání území

Veřejná prostranství jsou zahrnuta do pojmu veřejné infrastruktury, která je ve stavebním zákonu definována v §2 – Základní pojmy v odstavci 1, písmenu k) takto:

(1) V tomto zákoně se rozumí

k) veřejnou infrastrukturou pozemky, stavby, zařízení, a to

1. dopravní infrastruktura, například stavby pozemních komunikací, drah, vodních cest, letišť a s nimi souvisejících zařízení;

2. technická infrastruktura, kterou jsou vedení a stavby a s nimi provozně související zařízení technického vybavení, například vodovody, vodojemy, kanalizace, čistírny odpadních vod, stavby ke snižování ohrožení území živelními nebo jinými pohromami, stavby a zařízení pro nakládání s odpady, trafostanice, energetické vedení, komunikační vedení veřejné komunikační sítě a elektronické komunikační zařízení veřejné komunikační sítě, produktovody;

3. občanské vybavení, kterým jsou stavby, zařízení a pozemky sloužící například pro vzdělávání a výchovu, sociální služby a péči o rodiny, zdravotní služby, kulturu, veřejnou správu, ochranu obyvatelstva;

4. veřejné prostranství, zřizované nebo užívané ve veřejném zájmu.⁷

Platné právní normy doplňují obecně závazné vyhlášky, které jsou vydávané obcemi, a které se zabývají i pravidly pro užívání veřejných prostranství, např. o volném pohybu psů a jiných zvířatech, zákaz žebření, zákaz konzumace alkoholu na veřejných prostranstvích. Obecně závazné vyhlášky zavazují jejich ochranu. Místní poplatek za užívání veřejného prostranství spojený se zabráním určité plochy si obce určují sami ve svých vyhláškách.

2.3 Vývoj veřejného prostoru

Veřejný prostor se vyvíjel postupně od dob starého Egypta v Babylonu, kdy se za veřejný prostor bralo shromažďování před obydlím náčelníka, poté trochu větší prostor v keltském oppidu, až po široké třídy právě v Babylonu. Ve starém Egyptě rozlišuje Strouhal z hlediska urbanismu „tři základní typy staroegyptských sídlišť: neplánovaná, plánovaná a s volnou zástavbou“.⁸ Podle něj byla nejběžnější živelně vznikající sídliště, která byla mnohokrát přestěhovaná, díky tomu vznikl „labyrint úzkých, bizarně pokroucených uliček,

⁷ §2 odstavec 1 zákona č. 183/2006 Sb., o územním plánování a stavebním řádu (stavební zákon)

⁸ STROUHAL, Evžen. Život starých Egyptanů. Praha: Panorama, 1989. ISBN 80-7038-089-6. s. 78

průchodů a náměstíček nebo dvorků s nepatrnými zbytky nezastavěného prostoru a s ojedinělými stromy.⁹

„První plnohodnotné veřejné prostory známe ze starověkého Řecka – jsou to agory, které představují jasnou prostorovou a funkční formu veřejného prostoru.“¹⁰ V tomto období byla agora obvykle lemovaná některými veřejnými budovami. Tvořila administrativní centrum města, zároveň i tržiště, kdy celý její prostor sloužil především ke shromažďování lidí. Již tehdy lidé pečovali o vzhled veřejného prostoru. „Sochy a pomníky doplňovaly a dotvářely prostor agory. Ve městech byly některé ulice přímo určené ke slavnostním průvodům.“¹¹ Svoje poznatky o agoře a fóru shrnuje Syrový takto: „Oboje, agora i fórum, je něco jako naše náměstí, tržiště, shromaždiště, sněmovna, parlament a v Římě dokonce aréna. Zde se svobodní občané denně scházeli, rokovali o věcech, které je zajímali. Zde se projednávali veřejné záležitosti, ale též se obchodovalo a lekovalo.“¹² A k vybavení římských veřejných území napsal: „... byla vybavena podobně jako řecká, různými doplňky, jako jsou sloupové portiky (Portikus = otevřená sloupová hala před hlavním vchodem do budovy, které mají mezi sloupy rovné kládí), které nezdřídka lemovaly celé ulice, dále vítězné oblouky, památníky aj.“¹³

Na řeckých základech se o několik století později rozvinulo římské impérium. Hlavním prostorem města se stalo fórum. Fórum byl „ústřední volný prostor obklopený budovami, kde se obyvatelé shlukovali, přecházeli od jednoho k druhému, povídali si, pokřikovali, a zabývali se svými úředními, náboženskými, obchodními i soukromými záležitostmi.“¹⁴ Nejznámějším je Forum Romanum, což bylo v dobách antického Říma centrum veřejného dění ve městě i v říši. Konaly se zde slavnosti, průvody, soudy, volby, trhy a další významné události.

Středověk navazoval na vývoj veřejného prostoru, i když dle Šilhánkové „z hlediska funkcí a forem mají oproti antice podstatně zúžený rozsah. Na náměstí ve středověku převládá

⁹ STROUHAL, Evžen. Život starých Egyptanů. Praha: Panorama, 1989. ISBN 80-7038-089-6.

¹⁰ ŠILHÁNKOVÁ, Vladimíra. Veřejné prostory v územně plánovacím prostoru. Brno: Vysoké učení technické, Fakulta architektury, Ústav teorie urbanismu, 2003. ISBN 80-214-2505-9. s. 33

¹¹ STAŇKOVÁ, Jaroslava a Josef PECHAR. Tisíciletý vývoj architektury. 2. přeprac. vyd. Praha: Státní nakladatelství technické literatury, 1979. Polytechnická knihovna (SNTL). s. 63

¹² SYROVÝ, Bohuslav. Architektura-svědectví dob: přehled vývoje stavitelství a architektury: určeno [také] posl. a stud. odb. škol architektonického směru. Praha: Státní nakladatelství technické literatury, 1974. Řada stavební literatury. s. 80

¹³ SYROVÝ, Bohuslav. Architektura-svědectví dob: přehled vývoje stavitelství a architektury: určeno [také] posl. a stud. odb. škol architektonického směru. Praha: Státní nakladatelství technické literatury, 1974. Řada stavební literatury. s. 80

¹⁴ CASSON, Hugh. Dějiny architektury. Praha: Odeon, 1993. Architektura (Odeon). ISBN 80-207-0185-0. s. 60

trhová a obchodní funkce, duchovní funkci pak přebírají prostory kolem chrámů“.¹⁵ Náměstí tehdy tvořilo centrum města, kde stály domy bohatých měšťanů a směřovaly tam ulice od městských bran. „Zeleň se ve středověku prakticky vůbec nevykytovala“.¹⁶

Evropa v 17. století byla „období rychle vrůstajícího počtu obyvatel, kdy ve městech vyvstaly závažnější problémy týkající se vztahu mezi domem a jeho okolím. Obchodní rozvoj Paříže za Jindřicha IV. si vynutil výstavbu obchodů, dílen a bytů v nejširším měřítku: výsledkem bylo první opravdu moderní náměstí. Place Royal, nyní Place des Vosges. Velké volné prostranství mělo být využíváno jako promenádní prostor: podloubí zajistila úkryt před nepohodou ...“.¹⁷

Jelikož každá doba měla jiné uspořádání veřejného prostoru, tak pro 19. století bylo typické například „velký shromažďovací prostor krytý konstrukcí ze skla a železa (arkády, tržnice, dvorany), prostor, který není ani venku, ani opravdu uvnitř, byl nejdůležitějším příspěvkem architektury k městské kultuře 19. století“.¹⁸ Díky romantismu začaly v tomto období vznikat první parky a různé spolky, které kladly důraz na čistotu a upravenost sídel doplněné zelení. Místa, kde se konaly trhy představují „významný veřejný a společenský prostor pro různé skupiny lidí. V dané lokalitě pak místo pro živé společenské setkání“.¹⁹

„Ve 20. století se objevila nejprve myšlenka zahradních měst, zasazující do urbanizovaného prostředí vily se zahradami a parky. Na ni navazoval směr, který dlouho ovládl moderní architekturu, a který ve své době nebývalou syntézou moderních vědeckých poznatků: funkcionalismus.“²⁰ Ve druhé polovině 20. století se objevuje problém, a to s názvem automobil, protože narostla automobilová doprava a začaly se objevovat problémy s vytlačováním chodců. Chůze pěšky se stává nepříjemnou a obtížnou a pobyt ve veřejných

¹⁵ ŠILHÁNKOVÁ, Vladimíra. Veřejné prostory v územně plánovacím prostoru. Brno: Vysoké učení technické, Fakulta architektury, Ústav teorie urbanismu, 2003. ISBN 80-214-2505-9. s. 39

¹⁶ PONDĚLÍČEK, Michael, 2010. Zeleň v urbánním prostoru jako indikátor kvality života města. In: 2010 Regionální rozvoj v době krize: sborník z konference konané 6. května 2010 v Pardubicích. Pardubice: Univerzita Pardubice. s. 19-32. [online]. Univerzita Pardubice. 2010 [cit. 3. 3. 2019]. Dostupné z <http://dspace.upce.cz/handle/10195/38445> s. 20

¹⁷ CASSON, Hugh. Dějiny architektury. Praha: Odeon, 1993. Architektura (Odeon). ISBN 80-207-0185-0. s. 195

¹⁸ CASSON, Hugh. Dějiny architektury. Praha: Odeon, 1993. Architektura (Odeon). ISBN 80-207-0185-0. s. 217

¹⁹ WATSON, Sophie. 2009. The Magic of the Marketplace: Sociality In a Neglected Public Space. In: journals.sagepub.com [online]. ©2017 Urban Studies Journal Limited, 8. 6. 2009 [cit. 3. 3. 2019]. ISSN: 1360-063X. Objem: 46 číslo: 8, strany (strany): 1577-1591 Dostupné z <http://journals.sagepub.com/doi/abs/10.1177/0042098009105506>

²⁰ PONDĚLÍČEK, Michael, 2010. Zeleň v urbánním prostoru jako indikátor kvality života města. In: 2010 Regionální rozvoj v době krize: sborník z konference konané 6. května 2010 v Pardubicích. Pardubice: Univerzita Pardubice. s. 19-32. [online]. Univerzita Pardubice. 2010 [cit. 3. 3. 2019]. Dostupné z <http://dspace.upce.cz/handle/10195/38445> s. 20

prostředí je znemožněn kvůli nedostatku místa a problémům životního prostředí. Města začínají být ovládané auty. Podmínky života ve městě se zhoršily radikálním způsobem, invazí automobilové dopravy do městského prostoru byl městský život omezen.²¹ Nejlépe tento problém dle mého názoru vystihli Hrůza a Zajíc ve své knize takto: „Města v průběhu 20. století prožila období, kdy se snažila plně přizpůsobit automobilové dopravě, aby nakonec zjistila, že to není možné, ani žádoucí.“²²

Využití veřejného prostoru se měnilo s časem, záviselo na společenských podmínkách, stupni demokracie i požadavcích a možnostech doby. S postupujícím vývojem stavebních možností a uspokojováním potřeb obyvatel jinými způsoby se některé funkce začaly jevit nadbytečnými a význam veřejného prostoru začal klesat. V dnešní době dochází k oživování některých aktivit na otevřených místech, dochází i k obnovení zájmu o využití náměstí, návsi, parků, ulic a dalších prostranství. Vracejí se některé tradiční způsoby užívání, zejména trhy a veřejné produkce. Obce začínají chápat smysl veřejného prostoru a začíná docházet k rekonstrukcím náměstí a parků.

2.4 Současné znaky

Současné znaky veřejného prostoru jsou rozděleny do tří hlavních procesů, které se v současnosti nejvíce provádějí. Tyto tři procesy se nazývají privatizace, globalizace a sociální exkluze.

Privatizace

= převedení majetku z vlastnictví státu do vlastnictví jiných, nestátních subjektů

Proces privatizace velmi ovlivňuje obraz současného města, obce a jejich veřejného prostoru. Díky tomuto procesu vstupují do ovlivňování věcí ve veřejném prostoru nové aktéři a mění se i vztahy okolo. Privatizace způsobuje, že mnohá veřejná místa mají znaky veřejnosti, avšak jsou v rukou soukromníků. Zvyšuje se stejnorodost tohoto prostředí a jejich uživatelů. Tyto místa jsou sice veřejně přístupná, ale nesou znaky sociální exkluze. Jedná se například o nákupní centra. U privátně vlastněného veřejného prostoru, ať je jeho náplň různá, například park pro rekreaci, obchodní centrum pro nakupování či sportovní hřiště, lze sledovat společné znaky a charakteristiky. Těmi jsou určenost místa pro konkrétní typ užívání, pro určitou skupinu obyvatel, tedy jeho výlučnost, dále kontrola a důraz na bezpečí.

²¹ GEHL, Jan a Lars GEMZØE. Nové městské prostory. Šlapanice: ERA, 2002. ISBN 80-86517-09-8. s. 14-15

²² HRŮZA, Jiří a Josef ZAJÍC. Vývoj urbanismu. Vyd. 2. Praha: Vydavatelství ČVUT, 2007. ISBN 80-01-02551-9

Tito vlastníci však příliš nekoukají na zájem obyvatel, ale na spíše se soustředí na turisty a vlastní zisk.

V širším smyslu termínu privatizace nejde pouze o majetkový přesun veřejného prostoru do soukromého vlastnictví, nýbrž obecně o způsob správy prostoru, který významným způsobem zohledňuje ekonomické zájmy privátních aktérů. Aktéři, kteří proces prosazují, jsou i veřejné instituce a samosprávy, které přitom zohledňují zájmy aktérů privátních a jejich představy o tom, jak by měl vypadat ekonomický výnosný veřejný prostor.²³

Globalizace

Globalizace probíhá ve všech sférách, v politice, v kultuře, v ekonomii a dalších. V různých rovinách pak dochází k proměnám měst a jejich veřejných míst. Globalizaci mnoho autorů považuje za jednoho z viníků krize veřejného prostoru. V rámci procesu globalizace se proměňuje vztah mezi lokálním a globálním. Ke globalizaci totiž patří dopravní infrastruktura (dálnice, vysokorychlostní silnice, letiště, nádraží aj.), která často vzniká jen z hlediska ekonomických aspektů, které se prosazují navzdory těm krajinným či společenským. Z hlediska veřejného prostoru patří k negativním aspektům také omezování sociálního kontaktu – lidé uzavření v automobilech jsou izolováni od ostatních, doprava ve městech zabírá příliš velké prostory a vytváří tak bariéry pro lidi, komplikuje kratší cesty za prací či do školy.²⁴ Lokální kultura a identita je proměňována globálními vlivy. Kulturní globalizace měst přináší zrychlení výměny kulturních symbolů, je ovlivněna masovou mobilitou lidí, rozvojem informačních technologií a turismem. Kulturní globalizace však nepřináší nutně kulturní homogenizaci městského prostředí, umožňuje existenci různých kulturních znaků vedle sebe.

Sociální exkluze

= vyloučení některých jedinců nebo i skupin obyvatelstva na okraj společnosti

S privatizací veřejného prostoru je spojena forma sociální exkluze na základě ekonomických principů. Do nové podoby veřejného prostoru poté již nezapadají občané, kteří

²³ POSPĚCH, Pavel. Od veřejného prostoru k nákupním centrům: svět cizinců a jeho regulace. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 2015. Studie (Sociologické nakladatelství). ISBN 978-80-7419-186-2. str. 70

²⁴ Mierzejewska L., Appropriation of public urban space as an effect of privatisation and globalisation. Quaestiones Geographicae 30(4) [online]. Bogucki Wydawnictwo Naukowe, Poznań 2011, [cit. 3.3.2019]. Dostupné z http://geoinfo.amu.edu.pl/qg/archives/2011/QG30_4_39-46.pdf

neslouží jako zdroj zisku. Je zde tedy snaha o vyloučení těchto občanů z veřejného prostoru, protože zabírají místo těm, kteří představují ekonomický potenciál. Nejvýrazněji a nejčitelněji se pak sociální exkluze projevuje u nově vznikajícího veřejného prostoru a vnitřních městských struktur, a to především prostorů privátních.

2.5 Dělení veřejného prostoru

Veřejný prostor je obvykle ve veřejné správě nebo majetku, ale majetkové poměry nemusí být rozhodující. Existuje však předpoklad, že veřejné vlastnictví je obvykle spojeno s veřejnou přístupností a neomezeným užíváním, ale není tomu takhle vždy. Je i široká škála různých typů veřejného prostoru ve veřejném vlastnictví, ale s omezenou přístupností.

Známe a máme různé dělení veřejného prostoru. Základní typologii vytvořil dánský architekt Jan Gehl, kdy hlavním jádrem jsou prostory podle polohy, rozděleny na venkovní a vnitřní. Dále je lze členit na prostory veřejné, poloveřejné, polosoukromé a soukromé.²⁵

Prostory veřejné

Zde si všichni zřejmě představíme prostor, kam máme všichni volný přístup bez omezení a je ve vlastnictví veřejném. Nejtypičtějším prostorem budou bezesporu ulice a náměstí. Jedná se o oblast nebo místo, které je otevřené a přístupné všem občanům bez ohledu na pohlaví, rasu, národnost, věk nebo sociálně-ekonomické postavení²⁶, avšak některá místa mohou být omezena, např. dětská hřiště, kde je velmi často omezena doba přístupu pro veřejnost. Takovéto omezení vede k větší bezpečnosti, klidu a omezení vandalismu. Mezi veřejný prostor však lze řadit i některé plochy, které jsou v soukromém majetku.

Prostory poloveřejné

Jedná se o místa, které jsou přístupné veřejnosti, ale okolními obyvateli jsou vnímány jako jejich „vlastní“. Typicky se jedná o průchozí vnitrobloky. Tyto místa jsou kontrolovány přirozeně z okolních oken a přilehlých prostorů. Poslední dobou bylo zvykem, že místní obyvatelé tyto místa využívali, tak často, že si sem dávali lavičky, květiny či různé prvky pro děti na hraní, ale v současnosti dochází v tomto směru naopak k úpadku z důvodu nedostatku volného času.

²⁵ GEHL, Jan. Život mezi budovami: užívání veřejných prostranství. Boskovice: Albert, 2000. ISBN 80-858-3479-0

²⁶ KALNÝ, Miroslav. Soukromý zájem ve veřejném prostoru. Plzeň: Západočeská univerzita v Plzni, 2017. ISBN 978-80-261-0707-1. s. 73

Prostory polosoukromé

Jde o plochy, které patří do soukromého majetku, ale za určitých okolností je veřejnost může užívat. Jejich přístupnost a využívání je však zpravidla určitý způsobem omezeno. Například se jedná o prostor kaváren a restaurací, který využívá určitá skupina lidí, kdy přístupnost je omezena. Tato kategorie roste i z toho důvodu, že sem řadíme velká atria a nákupní galerie, které jsou soukromými prostranstvími, ale plní důležitou funkci veřejného prostoru.

Prostory soukromé

Některé čistě soukromé plochy mohou mít význam z hlediska veřejného života, zvláště, když přímo přiléhají k veřejným plochám a nejsou odděleny. Příkladem mohou být soukromé předzahrádky domů či neoplocené zahrady.

“Gated Communities“

Tento specifický veřejný prostor se začal objevovat od devadesátých let 20. století, když především v zástavbě rodinných domů jsou majitelé nuceni koupit si i plochy pro společné užívání a komunikace. Tímto vznikají území s omezeným přístupem „cizích“ lidí.

2.6 Typy veřejného prostoru

Existuje mnoho typů veřejného prostoru, jedny jsou všem obecně známé, jiné zase nevnímáme přímo jako veřejný prostor. Další se tak nejeví, a přesto jím je, proto zde vypíši a popíši ty typy, o kterých by měl každý vědět, že veřejným prostorem jsou.

Ulice

Nezákladnější forma veřejného prostoru, je tak samozřejmá, že ji často ani jako veřejný prostor nevnímáme. Ulice může mít mnoho podob (např. obchodní, městská třída, bulvár, obytná třída, pěší zóna, kolonáda atd.) Je základním orientačním prvkem, slouží především pro pohyb, kdy se člověk dostává z jednoho bodu do druhého.

Náměstí

Již od dob starověkých kultur má náměstí jedinečný význam pro život města (ve starověkých Athénách se na něm scházeli občané, aby rozhodli o důležitých politických otázkách, ve středověku se na nich odehrávaly trhy zemědělců a řemeslníků z okolních vesnic, ale i průvody panovníka a další). Ve struktuře města mají náměstí plošný charakter, tradičně tvoří místa zastavení, místa soustředění lidí a veřejného života. Obvykle se nachází v centru města.

Současné náměstí může mít více podob, a to buď pro společenské akce a reprezentaci města nebo naopak pro rekreaci v přírodě čili parkové náměstí s převahou zelených ploch, nebo obytné náměstí s charakterem klidného polosoukromého prostoru, kde jsou hlavní sousedská setkání a hry dětí.

Náves

U menších měst a obcí mluvíme o návsi, které právě zde mají centrální prostor pro různé účely. Jedná se především o významné obecní akce, kde dochází k největšímu shromáždění lidí. Poslední dobou bývají tato místa zneužívaná jako konečné zastávky autobusové dopravy, průtahy hlavních silnic, parkoviště a podobně.

Parky

Pro parky jsou charakteristické velké otevřené trávnickové plochy s výsadbou dřevin. Park často obklopuje některé významnější budovy, např. zámky. Pro uživatele slouží tato místa především pro krátkou rekreaci, ale občasně i pro společenské, kulturní a sportovní akce. Parky mají také významnou ekologickou funkci.

Zeleň

Veřejná zeleň je souhrn všech volně rostoucích a veřejně přístupných zelených rostlin. Jedná se o základní výplň veřejného prostoru na venkově i ve městech. Zahrnujeme sem stromy, keře, trávniky, květinové záhony. Zeleň může být také upravena podle pravidel sadovnické tvorby. Význam ploch městské zeleně roste s rozrůstáním měst a také se změnou životního stylu a se způsobem trávení volného času. Má velmi významnou ekologickou funkci.

Pěší zóna

Od 60. let 20. století jsou v historických centrech měst vytvářeny pěší zóny, a to z důvodu naprostého zahlcení center měst narůstající automobilovou dopravou. Jedná se zejména o ulice s převažující obchodní a společenskou funkcí, s velkou koncentrací pěších a s výrazně omezenou motorovou dopravou. V současné době jsou centrální pěší zóny běžnou součástí našich měst, přičemž zpravidla existují výjimky pro příjezd zásobování a pro rezidenty, kteří si zajistí povolení k vjezdu. V řadě míst je zásobovacích aut a motorizovaných rezidentů tolik, že se efekt pěší zóny vytrácí, a naopak se ulice stávají pro pěší nebezpečné. Polemiky se vedou také o vjezd cyklistů do pěší zóny, stejně jako o pohyb vozidel hromadné dopravy. Určité formy pěších zón lze najít i mimo historická centra měst. V

sídlitích byly cíleně oddělovány chodníky pro pěší od automobilové dopravy. Nyní přibývají další formy pěších nebo obytných zón.

Nábřeží

Jedná se o zpevněné a vyvýšené plochy, ohraničující vodní toky, které jsou velmi atraktivní a žádané. Poslední dobou jsou “in“ především kamenná nábřeží s náplavkami. Krom ekologického významu jsou náplavky významné také díky potencionálu pro rekreaci. Nábřeží jsou často využívána i jako pozemní komunikace.

Městská plovárna v Plzni

Plovárna fungovala v Plzni u řeky Radbuzy v od roku 1910 do 50. let 20. století, pak lidé začali využívat spíše Bolevecké rybníky, takže plovárna postupně zanikala. Velmi často sem zavítalo i přes čtyři tisíce lidí denně. Bylo zde několik úrovní teras, tou poslední bylo úroveň mola v řece, také zde bylo několik čtverců mol s dírami uprostřed, kde se lidé koupali.

Plovárna prošla revitalizací, a to v rámci projektu Plzeň 2015 v rámci komunitního programu Pěstuj prostor. Prvním impulsem, aby se zabývalo právě o tomto místě, podal Maják Plzeň. Plzeň 2015 následně návrh nominovala jako vhodné téma. Pro postupné zvýšení kvality života ve městě se ukázalo zásadním posílit zájem občanů o to, co se s jejich městským prostředím děje. Pomocí otevřené výzvy Pěstuj prostor tak dostali možnost zapojit se do přemýšlení a plánování rozvoje veřejných prostranství a zároveň přímo do jejich samotných úprav.²⁷

Projekt odstartoval vyřizování na úradech (od městského až po státní), protože plovárna leží u řeky v záplavovém území. Konkrétně plovárnu najdete na levém břehu řeky Radbuzy mezi Papírenskou a Doudleveckou lávkou, adresa: Doudlevecká 71, Plzeň.²⁸

V rámci mezinárodního workcampu Pěstuj prostor sem přijelo deset dobrovolníků z osmi zemí světa (z Francie, Belgie, Španělska, ...), kteří se dali do odstraňování skládek, vyřezávání říčních břehů, zpřístupnění zarostlého parku, rozhrnutí štětku a vytvoření laviček, křesel a obrovské houpačky. Během workcampu sem začaly proudit stovky lidí nejen na kulturní akce, které se zde začaly pořádat.²⁹ V průběhu workcampu zde po řece vesloval i převozník, protože tu byl velký provoz. Během workcampu se 1 200 lidí zúčastnilo

²⁷ Oživení městské plovárny | Plzeň 2015. Plzeň 2015 [online]. Dostupné z <http://www.plzen2015.cz/cs/plovarna>

²⁸ Oživení městské plovárny | Plzeň 2015. Plzeň 2015 [online]. Dostupné z <http://www.plzen2015.cz/cs/plovarna>

²⁹ Plzeňská plovárna v červenci potřetí přivítá dobrovolníky z celého světa. Zábavu nabídne po celé léto | ZPRÁVY - Plzeň | REGIONPLZEN.CZ [online]. Copyright © 1997 [cit. 3.3.2019]. Dostupné z <http://www.regionplzen.cz/zpravodajstvi/plzenska-plovarna-v-cervenci-potretri-privita-dobrovolniky-z-celeho-sveta.-zabavu-nabidne-po-cele-leto-95887/>

společného sbírání odpadků, architektonických přednášek, koncertů a komunitních plovárenských dní. Během léta se na plovárně obyvatelé setkávali s umělci u jídelních workshopů, opakovaně sem zavítala velká plzeňská cyklojízda, vyráběly se herní prvky pro děti. Rekordní návštěvnost pět tisíc lidí za víkend zažila plovárna paradoxně v zimě, kdy se zde konal Festivalu světla.

Od svého „znovuzrození“ plovárna hostila desítky workshopů, přednášek, divadelních a hudebních vystoupení i tanečních večerů. Důležité je, aby po počátečním nasazení neklesla energie a pozornost upřená k místu. Každý znehodnocený a opuštěný prostor potřebuje být po určitou dobu inovován, než se přirozeně začlení do podvědomí veřejnosti, aby sem začala pravidelně přicházet i bez speciálních podnětů. Přestože obnova městské plovárny slaví úspěch, jde pouze o počátek mnohaletého projektu. Dosud se podařilo místo oživit, uzpůsobit ho pro pořádání akcí a představit plzeňské veřejnosti. Město Plzeň také nechalo zpracovat projekt rozvoje území ve formě plovárního parku. Pro to, aby plovárna fungovala opět dlouhodobě, bude zapotřebí nejen pořádání kulturních akcí na tomto místě, ale také bude potřeba vybudovat trvalejší zázemí a vypracovat model pravidelné údržby.

Nákupní centrum

Nákupní centrum představuje typ veřejného prostoru dnešní doby. Jeho forma se stala celosvětovým fenoménem a nositelem určujících znaků proměn, kterým městské prostředí a veřejný prostor prochází. Na příkladu nákupního centra coby nové formy privatizovaného veřejného prostoru lze sledovat, jakým způsobem je dnes s veřejným prostorem nakládáno. Nákupní centrum svou formou často užívá formy klasické městské ulice, tedy připomíná přirozené městské prostředí. Tato forma též umožňuje její snadnou kontrolu a nutnost, projít jí celou.

Galerie, muzea

Veřejné městské prostředí zasáhlo také oblast kulturní a proměnil její formy. Kulturní instituce jako galerie, muzeum či koncertní sály získávají v městě nové významy. V procesu nárůstu kulturní spotřeby se stávají nositeli ekonomických hodnot a součástí městských kulturních strategií. U nově vznikajících budov kulturních institucí, galerií, muzeí či koncertních sálů se stává stále důležitější budova samotná.

2.7 Systém veřejného prostoru

Veřejný prostor ve městě má různé významy. Nejedná se o izolovaný prostor, protože mezi základní charakteristiku patří spojitost jednotlivých území, které jsou vzájemně provázané a plynule na sebe navazují. Systém veřejného prostoru je také především místem pro každodenní, práci, aktivní i pasivní odpočinek, hru i rekreaci. V neposlední řadě zajišťuje tento systém volný pohyb po městě, propojení jednotlivých cílů a možnost těchto cílů dosáhnout bez překonávání větších bariér.³⁰ Tyto významové typy veřejného prostoru dělíme na lokální, místní, okrskové, celoměstské, regionální, nadregionální, národní či státní.

Lokální – Vnitroblokový a polovnitroblokový prostor, obytné rekreační zázemí, které mají význam pro obyvatele nejbližšího okolí. Důraz se klade na jejich obyvatelnost. Zahrnuje místa mezi panelovými domy, dětská hřiště, lavičky apod. Tento typ veřejného prostranství je důležitý pro identifikaci člověka se svým obytným prostředím.

Místní – Představuje přirozené centrum dané městské části, které zahrnují nejširší možné promísení funkcí. Veřejné prostranství nemá žádný zvláštní význam. Slouží určité části městské čtvrti, kde jsou realizovány každodenní aktivity. Jádrem bývá základní škola, odpoledne se mění na kulturní a společenské centrum. Mísí se zde všechny druhy dopravy, podmínkou fungování je, že musí být pro uživatele dobře přístupný. Zahrnuje náměstí, městské třídy, příp. menší parky a parkově upravené plochy.

Okrskový – Tento typ je typický pro určitou městskou část nebo čtvrť. Převažuje zde kulturně společenská i obchodní funkce, i když poněkud v omezené formě. Probíhají zde poloformální a formální aktivity (např. vánoční trh a jiné lokální aktivity). Zahrnuje náměstí a bývá velmi často přestupním místem městské hromadné dopravy, nelze vyloučit i dopravu individuální.

Celoměstský – Veřejný prostor je občany vnímám jako nejdůležitější ve městě. Je pro něj charakteristická obchodní a kulturně/společenská funkce. Probíhají zde formální i neformální setkávání občanů. Zpravidla tyto místa obklopuje živý obchodní parter, individuální automobilová doprava je omezena, převažuje kombinace pěší a hromadné dopravy. Samotná plocha bývá obvykle upravena jako tržiště. Funkce bydlení je v tomto prostoru potlačena. Zahrnuje systémy ulic, náměstí.

Regionální – Veřejný prostor symbolizuje určitý region – tzv. regionální centrum. Funkce jsou téměř totožné s celoměstským významným veřejným prostorem, ale má větší

³⁰ Urban spaces [online]. Copyright © [cit. 5.3.2019]. Dostupné z <http://urbanspace.rec.org/uploads/wp5-outputs-map/pp3-methodology-on-quantity-public-spaces-brno-czr.pdf>

dopad i na okolí města (např. při demonstracích). Většinou se zde koná více formálních akcí. Nachází se v regionálně významném sídle.

Nadnárodní, národní či celostátní – nejvyšší typ veřejného prostoru, obvykle symbolizuje identitu národa, státu nebo jiné velké skupiny.³¹

2.8 Konzumace veřejného prostoru

Konzumace veřejného prostoru je stále větším fenoménem této doby a nejrůznější moderní technologie k tomu velkou měrou přispívají.

Vizuální

Nové technologie a obrazová média se rozšířila také do veřejného prostoru a proměnila jeho smyslové prožívání. Velkoplošné obrazovky se staly výrazným vizuálním prvkem mnohých městských center. Svými proměnlivými obrazy dokážou usurpovat pozornosti lidí, vyskytujících se v jejich dosahu, mají schopnost ovládnout a soustředit vnímání. Masové rozšíření reklamních panelů a billboardů v městském prostředí ukazuje, jakým způsobem je zde nakládáno s prostorem. Vedle reklam plošných sledujeme také nástup její trojrozměrné formy. Reklamou se tak stává pomalovaný celý dům, jako nosič reklamy slouží tramvaj či autobusy, dopravní prostředky fungují jako pojízdné reklamy. Forma reklamy ve veřejném prostoru, z něhož má samotné městské prostředí jistý přínos, je užívána při rekonstrukci památek. Ty jsou zahaleny v plachtách, zpravidla s realistickým obrazem dané fasády či sochy, jejich součástí je i reklama, logo.

Zvuková

Nedílnou součástí pohybu ve městě a prožívání jeho prostoru je zvuková stránka. V konkurenci podnětů ve veřejném prostoru představuje zvuk jeho další vrstvu a možnost vnímání prostoru. Hudba se stala nedílnou součástí nakupování, zvuková kulisa či hudební podkreslení je dnes všudypřítomné v pohybu městským centrem. Obchody užívají hudební složky k vytváření určité nálady, spolu s vizuální stránkou dotváří žádanou image obchodu. Hudba, záměrně se šířící i do vnějšího prostředí na ulici upozorňuje na přítomnost obchodu již z dálky. Skrze hudbu si obchody přivlastňují veřejný městský prostor.

Interakce

Ve veřejném městském prostoru se odehrává šíře různých druhů sociálních interakcí. Určujícím je zde aspekt nečekaného, neplánovaného a náhodného. Tato svoboda interakcí,

³¹ ŠILHÁNKOVÁ, Vladimíra. Veřejné prostory v územně plánovacím prostoru. Brno: Vysoké učení technické, Fakulta architektury, Ústav teorie urbanismu, 2003. ISBN 80-214-2505-9. str. 16-19

kteřou veřejný prostor poskytuje, je dnes využívána k obchodním účelům. Městské ulice a náměstí s velkou koncentrací a pohybem chodců jsou stále častěji užívány k obchodním účelům. Staly se místy nabízení služeb, zboží, žádání o příspěví, finanční podpory formou oslovení, přímého kontaktu tváří v tvář. Aspekt nečekaného setkání, spontánních interakcí, coby určující znak veřejného prostoru, se stává často obtěžujícím.

2.9 Potřeby a nároky uživatelů

Veřejný prostor je pro všechny a zdarma, proto ho navštívuje a využívá všechna věková kategorie, i proto by toto mělo být důležitým hlediskem při jejich navrhování. Každá věková skupina má své nároky a potřeby a při plánování by se mělo zohlednit a předpovídat, která skupina bude pravděpodobně daný prostor navštívovat.

Děti předškolního věku

Dávají přednost prostorům, kde budou v bezpečí od aut a co nejbliže domovu, a kde si budou moci hrát klidně mezi sebou, ale budou pod dozorem starších osob.

Děti školního věku

Jelikož navštívují školu a mají zde kamarády, tak klidně překonají nějakou kratší vzdálenost, aby si mohli hrát právě s nimi. Děti v tomto věku jsou nejvíce hravé, proto je důležité mít více možností her na jednom místě.

Teenageři a mládež

Zde již není problém překonat i delší vzdálenost za zábavou, která mládež opravdu baví. Pro dnešní mládež je nejtýpčtější hraní s mobily v ruce, proto ocení Wi-Fi připojení ve veřejných prostorech.

Dospělí a pracující

U této skupiny bývá největší problém čas, proto rádi uvítají kvalitní místa v blízkém okolí. Zajímavým nápadem je i vytvoření v blízkosti pracovišť, kam mohou zaměstnanci zavítat při přestávce nebo při brzkém příchodu do okolí práce z různých důvodů.

Rodiče

Budou využívat místa vhodné pro děti, až druhořadé bude jejich vlastní zájem. Mezi hlavní kritéria budou patřit bezpečí (rovné a hladké plochy bez schodů), kde si děti nebudou moci ublížit a pohoda, kde si budou moci rodiče sednout, odpočívat a sledovat děti zpovzdálí.

Nezaměstnaní

Většinou platí, že mají více času a méně peněz, proto se dá předpokládat, že budou chtít využívat veřejný prostor bezplatně a na vzdálenosti nebude tolik záležet, pokud se tam nejlépe dá dojít pěšky.

Starší občané a důchodci

Jde o skupinu občanů, kteří mívají nejvíce volného času, ale z pohledu zdraví a pohybu to nemusí být už úplně ideální, proto budou využívat místa bližší k domovu a aktivity spíše rekreační jako je chůze, odpočinek v přírodě, nebo scházení se s přáteli.

Turisté

Poznávají města a okolí především díky a skrz veřejný prostor. Z tohoto důvodu by některé významnější území měly být označeny pro jejich orientaci. Turisté bývají nároční na atraktivitu a vybavení prostorů.³²

2.10 Přístupy k veřejnému prostoru

Stále častěji a celoplošně po celé Evropě nabývá důležitost fungujícího veřejného prostoru na větším významu. Česká republika není výjimkou a od roku 1989, kdy zde byl téměř neexistující veřejný prostor a občanská společnost ušla pořádný kus, ale v současnosti se pro změnu potýká s jinými problémy. Veřejný prostor v České republice prošel velkou změnou, ale stále dochází i k úpadku veřejného prostoru, protože velmi často ve velkých městech především vítězí zájmy developerů a ze strany institucí není chuť ke změně a pokusům o inovaci. Menší obce a vesnice se snaží získat a využívat granty a dotace, díky kterým mohou zvelebovat území, aby v nich jejich občané a případně turisté rádi trávili čas. Lidé také častěji hledají bydliště v lokalitách, které mají hezký veřejný prostor, oproti dřívějšímu, kdy byla důležitější vzdálenost od pracoviště. Evropská území, kde je umožněno setkávání různorodých skupin obyvatel a turistů hrály, hrají, a ještě budou hrát důležitou roli kvůli procesům migrace, příchodu obyvatel z jiných koutů světa, s jinými zvyklostmi, kulturou a náboženstvím, než byly doposud zvyklé. Dalším palčivým problémem je nejmladší generace, která od malička využívá nejrůznější digitální technologie místo toho, aby využívala venkovní prostředí, které je většinou dobře připravené pro jejich různé hry a dovednosti.

³² Urban spaces [online]. Copyright © [cit. 5.3.2019]. Dostupné z <http://urbanspace.rec.org/uploads/wp5-outputs-map/pp3-methodology-on-quantity-public-spaces-brno-czr.pdf>

Nyní na následující stránce bude mým cílem snaha stručně, ale výstižně popsat tři nejzásadnější přístupy.

Vyjednávání a „právo na město“

Henri Lefebvre prosazuje pohled na veřejný prostor jako na arénu, ve které jednotliví aktéři vyjednávají o svoji pozici ve veřejném prostoru a mohou také prosazovat své „právo na město“ ve chvíli, kdy jsou z veřejného prostoru města vylučováni. „Dojde-li k takovému vyloučení, přestane veřejný prostor jakožto veřejný fungovat.“³³ Veřejný prostor je v tomto pojetí samozřejmý: jde o historicky daný atribut města, jehož existence je nyní ohrožena konkrétními vlivy a až tyto vlivy jsou předmětem zájmu.

Interpretativní přístup

„Skrze analýzu významů a reprezentací, které se ve veřejném prostoru konstituují, vyjednávají, konzervují, mění, zanikají a navzájem utkávají.“³⁴ Podle Petříčka je důležité být ve veřejném prostoru vidět. Aktéři se tak stávají herci, kteří hrají svou roli, a vysílají signály o svém postavení, směřování a svých cílech. „Veřejný prostor je dle interpretativního přístupu fluidním a neustále se proměňujícím prostředím, které každý aktér neustále utváří.“³⁵

Násilí a dohled

Dle Michela Foucaulta přebírá stát odpovědnost za fungování veřejného prostoru. Jelikož lidé ve veřejném prostoru usilují o moc, musí existovat činitel, jimž je právě stát, který zajistí nad děním patřičnou kontrolu. Stát má výhradní právo na dohled a použití násilí. Disciplína se tak ve veřejném prostoru stává zásadní, protože účastníci veřejného prostoru nezjistí, zda jsou v daných okamžicích sledováni. Z toho vyplývá i nutnost vzájemné důvěry mezi účastníky.³⁶

³³ LEFEBVRE, Henri, Eleonore KOFMAN a Elizabeth LEBAS. Writings on cities. Cambridge, Mass, USA: Blackwell Publishers, 1996. ISBN 0631191887

³⁴ POSPĚCH, Pavel. Městský veřejný prostor: interpretativní přístup. In: Sociologický časopis, 2013, Vol. 49, No. 1: 75–100. [online], s. 81 [cit. 3.3.2019]. Dostupné z <http://sreview.soc.cas.cz>

³⁵ PETŘÍČEK, Miroslav. 2004. Radiofejetony. Elektornicky: dostupné z http://www.bbc.co.uk/czech/domesticnews/story/2004/05/040528_radiofejeton.shtml

³⁶ FOUCAULT, Michel. Dohlížet a tretat: kniha o zrodu vězení. Přeložil Čestmír PELIKÁN. Praha: Dauphin, 2000. Studie (Dauphin). ISBN 8086019969

3. Veřejná zeleň

3.1 Definice pojmu veřejná zeleň

Veřejná zeleň je souhrn volně rostoucích zelených rostlin na veřejně přístupných plochách. Je neomezeně přístupná, slouží k obecnému užívání všem, a to bez ohledu na vlastnictví zabíraného prostoru. Veřejná zeleň představuje důležitý krajinnotvorný, architektonický i ekologický prvek. Doplněna je zelení neveřejnou, která je v soukromém vlastnictví na soukromém pozemku a je proto obvykle volně nepřístupná. Existují však ale případy, kdy se veřejná zeleň nachází na soukromém pozemku – jedná se například o památné nebo chráněné stromy.³⁷

Na plochách veřejné zeleně můžeme najít soubor prvků přirozeně vzniklých nebo úmyslně založených a uspořádaných podle zahradně architektonických a krajinářských zásad. Tyto prvky mohou být buď živé nebo neživé, přirozené nebo umělé. Mezi prvky živé patří především stromy, keře, trávnik a květiny. Můžeme je ještě třídit podle toho, zda jsou přirozené nebo tvarované apod. Mezi prvky neživé patří kameny, terén a voda. Pod umělými prvky si můžeme představit stavby, jako cesty, odpočívadla, schodiště, zdi, pergoly, altány, lavičky, umělecká díla, osvětlení, dětská hřiště apod.³⁸

3.2 Obecná legislativa

Veřejná zeleň má spoustu podob a je důležité chránit zákonem všechny tyto podoby. Jedním z nejdůležitějších zákonů je zákon č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny. Úvodní článek zákona vymezuje účel zákona takto: „Účelem zákona je za účasti příslušných krajů, obcí, vlastníků a správců pozemků přispět k udržení a obnově přírodní rovnováhy v krajině, k ochraně rozmanitosti forem života, přírodních hodnot a krás, k šetrnému hospodaření s přírodními zdroji a vytvořit v souladu s právem Evropských společenství v České republice soustavu Natura 2000. Přitom je nutno zohlednit hospodářské, sociální a kulturní potřeby obyvatel a regionální a místní poměry.“³⁹

Obecná ochrana rostlin a živočichů se nachází v paragrafu 5 zákona č. 114/1992 Sb. Podle tohoto paragrafu jsou chráněny všechny druhy živočichů a rostlin před vším, co by mohlo vést k ohrožení jejich existence. Při porušení těchto podmínek může orgán dohlížející

37 Eva Heřmanová. ArtsLexikon. Projekt VŠE FPH. [online]. [3.3.2019]. Dostupné z http://www.artsexikon.cz/index.php?title=Zeleň_veřejná

38 Principy a pravidla územního plánování – zeleň. Ústav územního rozvoje, Brno. [online]. [cit. 3.3.2019]. Dostupné z <http://www.uur.cz/images/5-publikacni-cinnost-a-knihovna/internetove-prezentace/principy-a-pravidla-uzemniho-planovani/kapitolaC/C5-2013.pdf>

³⁹ §1 zákona č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny

na ochranu přírody oprávněně přerušit rušivou činnost.⁴⁰ Dále jsou přísně chráněny ohrožené a vzácné druhy živočichů a rostlin.⁴¹

V paragrafu osm tohoto zákona se píše o povolení ke kácení dřevin, ke kterému je nezbytné povolení od orgánu ochrany přírody. Povolení lze vydat ze závažných důvodů po vyhodnocení funkčního a estetického významu dřevin.⁴² Povolení není potřeba mít u dřevin pěstebních, dále při údržbě břehových porostů a z důvodů zdravotních. Kácení z těchto důvodů musí být oznámeno písemně nejméně 15 dnů předem orgánu ochrany přírody, který je může pozastavit, omezit nebo zakázat, pokud odporuje požadavkům na ochranu dřevin.⁴³

Orgány ochrany přírody vykonávají státní správu na úseku ochrany přírody a krajiny podle zákona č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny a jsou jimi dle §75 tyto: obecní úřady, pověřené obecné úřady, obecní úřady obcí s rozšířenou působností, krajské úřady, Agentura, správy národních parků, Česká inspekce životního prostředí, ministerstvo životního prostředí, újezdní úřady a Ministerstvo obrany.⁴⁴

Pojem veřejná zeleň není v našem právním řádu konkrétně vymezen. Podle § 34 zákona č. 128/2000 Sb., o obcích, je veřejná zeleň součástí veřejného prostranství spolu se všemi ulicemi, náměstími, tržišti, chodníky, parky a dalšími místy, která jsou přístupné všem bez jakýchkoli omezení.⁴⁵ Je nutné říct, že tomu tak ale nebyl v našem právní řádu vždy, do veřejného prostranství byly parky a veřejná zeleň přičleněny až v roce 1994. Tento prostor tedy slouží k obecnému užívání a nehledí se na jejich vlastníka, ale na funkce, které plní. K problematice veřejného prostranství se mnohokrát vyjadřoval i Ústavní soud, konkrétně např. v nálezu Pl. ÚS 21/02 ze dne 22.3.2005, kdy popsal veřejné prostranství takto: „prostor splňující zákonné znaky veřejného prostranství je veřejným prostranstvím ex lege. Vyjmutí prostor vlastněných soukromými subjekty a splňujících zákonné znaky veřejného prostranství z veřejnoprávního režimu veřejného prostranství by vedlo k podstatnému ztížení či znemožnění právní regulace společenských vztahů, na nichž má obec jako veřejnoprávní korporace veřejný zájem. Například by to negativně zasáhlo rozhodování obcí v souvislosti s označováním veřejných prostranství, oprávnění ukládat na základě obecně závazných vyhlášek povinnost k ochraně místních záležitostí veřejného pořádku, k ochraně životního

⁴⁰ §5 odstavec 1 zákona č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny

⁴¹ §5 odstavec 2 zákona č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny

⁴² §8 odstavec 1 zákona č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny

⁴³ §8 odstavec 2 zákona č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny

⁴⁴ §75 odstavec 1 zákona č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny

⁴⁵ §34 zákona č. 128/2000 Sb., o obcích (obecní zřízení)

prostředí a udržování čistoty, jakož i oprávnění ukládat pokuty za správní delikty související s udržováním pořádku na veřejných prostranstvích“.⁴⁶

Ochranu veřejná zeleň získala díky zákonu č. 183/2006 Sb., o územním plánování a stavebním řádu (stavební zákon). Podle něj veřejná zeleň a parky, které slouží obecnému užívání, jsou nezastavitelným územím. Pokud dochází ke změně, zrušení nebo zřízení parku o ploše nad 300 m², je k tomu nutné rozhodnutí o změně využití území.⁴⁷

Konkrétní úpravu užívání veřejné zeleně můžeme najít ve veřejných vyhláškách měst. Jako příklad může sloužit Vyhláška 6/2001, obecně závazná vyhláška hlavního města Prahy o ochraně veřejné zeleně. Podle ní je ve veřejné zeleni zakázáno například: používat motorová vozidla, vstupovat se psy na dětská hřiště, poškozovat a znečišťovat porosty nebo zařízení či vybavení. Ve veřejné zeleni, která je součástí zahrad a parků je dále zakázáno například: jezdit na kolech, kolečkových bruslích, skateboardech, koloběžkách, jiných nemotorových prostředcích a zvířatech.⁴⁸

3.3 Charakteristika zeleně

Zeleň obecně je charakteristická rozmanitostí svých tvarů, velikostí, barev i neustálou proměnlivostí – například střídáním ročních období prochází zeleň na rozdíl od staveb velkými změnami. Květiny, stromy i keře rostou, kvetou, dochází u nich k podzimnímu zbarvení, ale někdy také stárnou a umírají. Zeleň díky svým tvarům, barvám a schopností vytvoření dojmu celistvosti zvyšuje estetickou přitažlivost prostředí, ve kterém se nachází. Zeleň mimo svoji estetické funkce kladně působí také na fyzický a psychický stav obyvatel, a to díky možnosti každodenní relaxace v ní.

Vzduch v sídlech je díky přítomnosti budov více ohřátý, sušší, prашnější a díky dopravě je plný zplodin a ochuzený o kyslík. Zeleň má skvělý vliv na všechny tyto problémy – teplotu vzduchu ovlivňuje stíněním, plochy se zelení se pomaleji zahřívají, rostliny neustále odpařují vodu (čím zvlhčují ovzduší), listy zachycují prachové částice (které jsou potom při dešti smývány do půdy) a konečně všechny zelené rostliny vyrábějí kyslík.⁴⁹

⁴⁶ Nález Ústavního soudu Pl. ÚS 21/02 ze dne 22.3.2005. Dostupné z

<https://nalus.usoud.cz/Search/ResultDetail.aspx?id=40&pos=1&cnt=5&typ=result>

⁴⁷ Zákon č. 183/2006 Sb., o územním plánování a stavebním řádu (stavební zákon)

⁴⁸ Praha.eu. Portál hlavního města Prahy. [online] [cit. 3.3.2019]. Dostupné z

http://www.praha.eu/jnp/cz/test/vyhledavani_v_pravnich_predpisech/rok_2001-vyhlaska_cislo_6_ze_dne_29_03_2001.html

⁴⁹ Ústav územního rozvoje: Internetová příručka Principy a pravidla územního plánování. Dostupné z <http://www.uur.cz/default.asp?ID=2571>

3.4 Druhy veřejné zeleně

Veřejnou zeleň můžeme dělit podle toho, *kde se nachází*. Dělíme ji na:

- a) veřejná zeleň nacházející se **v intravilánech** (ležící v zastavěném území)
 - parky, zahrady, sady, arboreta (speciální botanická zahrada zaměřená na výzkum a pěstování dřevin), lesy, lesoparky, hřbitovy a urnové háje, historická zeleň, aleje, stromořadí, rozptýlená zeleň včetně solitérních stromů, sídlištní zeleň, předzahrádky v individuální zástavbě, zeleň v zahrádkářských a chatových osadách, chráněné přírodní parky, chráněné stromy, (pražské) ostrovy, zoologické a botanické zahrady, rekultivovaná zeleň, přírodě blízké plochy zeleně apod.
- b) veřejná zeleň nacházející se **v extravilánech** (ležící mimo zastavené území)
 - lesy, háje, zahrady, sady louky, mokřady, pole a volně rostoucí solitérní nebo i hospodářsky nevyužívaná zeleň
 - tato zeleň plní funkci hospodářskou, ekologickou, rekreační, zdravotní, krajinotvornou, půdoochrannou, vodohospodářskou, estetickou a okrasnou

Veřejná zeleň v zastavěném i nezastavěném území plní mnoho funkcí. Jedná se o rekreační, hygienickou, prostorovou, ochranou, ekonomickou a ekologickou.

Dalším dělením může být dělení podle *přístupnosti* zeleně:

- a) zeleň **obecní**
 - zeleň v majetku obce, města nebo vesnice
- b) zeleň **soukromá**
 - zeleň, která se nachází na pozemcích, které jsou ve vlastnictví fyzických osob
 - obvykle je veřejnosti nepřístupná
- c) zeleň **veřejná**
 - zeleň, která je v majetku obce (města, vesnice) a je veřejnosti přístupná
- d) zeleň **volně přístupná**
 - zeleň, která je veřejnosti přístupná bez omezení
- e) zeleň **vyhrazená**

- zeleň, která je přístupná pouze vymezené skupině obyvatel nebo jen za určitých podmínek (školní zahrada, nemocniční zahrada apod.)⁵⁰

Zeleň také dělíme podle její *funkce*:

- a) zeleň **sídelní**
 - zeleň v zastavěném území sídel
 - jejím smyslem je zlepšování životního prostředí ve městech a poskytování možnosti relaxace jejím obyvatelům
- b) zeleň **krajinná**
 - zeleň má krajinotvornou, ekologickou a případně i produkční funkci
 - lesy, rozptýlená zeleň ve volné krajině a porosty na zemědělské půdě
- c) zeleň **doprovodná**
 - porosty, které doprovázejí přírodní prvky jako potoky nebo řeky
 - dále porosty doprovázející stavby (obvykle liniové jako např. komunikace, dráha apod.)
- d) zeleň **silniční**
 - doprovodná zeleň u silničních komunikací na silničních pozemcích, dělících páslech, odpočívadlech apod.
 - obvykle tvořená trávnikem a záměrné založenými porosty stromů a keřů
 - díky ní se komunikace začleňuje do krajiny
- e) zeleň **uliční**
 - zeleň, která doprovází komunikace v zastavěných částech
- f) zeleň **ochranná**
 - zeleň nacházející se v ochranných pásmech průmyslových závodů, vodohospodářských děl atd.
- g) zeleň **střešní**
 - výsadby na střeších nebo na různých konstrukcích
 - často jsou doplněny doplňky a neživými prvky⁵¹

⁵⁰ VCFA ČVUT. Zeleň – Výzkum Praha. [online] [cit. 3.3.2019]. Dostupné z <https://vp.fa.cvut.cz/slovník/index.php/Zeleň>

⁵¹ VCFA ČVUT. Zeleň – Výzkum Praha. [online] [cit. 3.3.2019]. Dostupné z <https://vp.fa.cvut.cz/slovník/index.php/Zeleň>

Další druhy zeleně:

- a) **park**
 - plocha zeleně o minimální výměře 0,5 ha a minimální šířce 25 m
 - účelem je rekreace
 - poddruhy:
 - park historický
 - park založený v minulosti podle estetických zásad charakteristických pro jednotlivé umělecko-historické slohy nebo období
 - park lesní
 - park s velkým podílem lesního porostu
- b) **menší objekt zeleně**
 - menší upravená plocha zeleně o ploše do 0,5 ha
 - nesplňuje funkce parku
- c) **hřbitov**
 - upravený prostor užívaný k pohřbívání
- d) **zahrada zvláštního určení**
 - botanická zahrada, arboretum, nemocniční zahrada, školní zahrada, apod.
- e) **les**
 - jedná se o složitý ekosystém, ve kterém hlavní rostlinou složku tvoří stromy
 - poddruhy:
 - les lázeňský
 - les upravený pro potřeby lázeňské léčby
 - les parkový
 - zachovává si vlastnosti lesa, ale uspořádáním je na hranici mezi parkem a lesem
 - les příměstský
 - les v blízkosti města se zvýšenou rekreační funkcí
 - dříve nazýván lesopark
- f) **liniová zeleň**
 - výsadba stromů (keřů) v řadách nebo pásech

- podél komunikací nebo liniiových staveb
 - např. alej, stromořadí apod.
- g) **hospodářská zeleň**
- pozemky s porosty určené k hospodářskému využití
 - poddruhy:
 - **zahrada produkční**
 - pozemek, který slouží k pěstování zahradnických plodin
 - např. zelinářská zahrada, květinářská zahrada, ovocnářská zahrada, okrasná školka apod.
 - **ovocný sad**
 - pozemek s ovocnými stromy, které slouží k produkci ovoce
- h) **obora**
- oplocená část lesa určená pro chov zvěře
- i) **remíz**
- malý les nebo větší skupina keřů a stromů v zemědělské krajině, který mimo jiné slouží zvěři jako přirozený úkryt
- j) **větrolam**
- úmyslně vysazené pásové porosty dřevin (hlavně stromů), které slouží k snížení nepříznivého účinku větru
- k) **háj**
- pozemek, který je řídce osázen stromy⁵²

3.5 Péče o zeleň

Pro péči o zeleň je důležité plánování investic do ní. Pro toto plánování je nutné rozdělit zeleň do kategorií podle jejího významu, plochy i atraktivity. Třídění zeleně podle nároků na údržbu může vypadat například takto:

1. **kategorie** – nejintenzivnější údržba

- zeleň v centrech měst, centrální části městských parků, parková náměstí, zeleň před významnými budovami apod.

⁵² VCFA ČVUT. Zeleň – Výzkum Praha. [online] [cit. 3.3.2019]. Dostupné z <https://vp.fa.cvut.cz/slovník/index.php/Zeleň>

- tato zeleň je charakteristická upravovanými trávničky, květinovými záhony, tvarovanými dřevinami atd.

2. kategorie

- parky v méně atraktivních místech, uliční stromořadí, zeleň v nemocničních areálech, zeleň v areálech škol apod.

3. kategorie

- sídlištní zeleň, hřbitovy

4. kategorie

- lesoparky, louky a zeleň navazující na volnou krajinu⁵³

Důležité dokumenty, obsahující ucelené koncepce zeleně, zpracovávané obory každého města jsou Pasport zeleně a Generely zeleně.

Pasport zeleně

Tento dokument je základem přehledné evidence zeleně města. Obsahuje přehled o stavu všech ploch zeleně, které jsou v majetku a správě obce. Obsahuje také zásady, podle nichž se na těchto plochách postupuje při jejich údržbě nebo rekonstrukci.⁵⁴

Generel zeleně

Generely řeší rozvoj a budoucí charakter ploch městské zeleně. Obvykle se stává součástí pasportu zeleně. Má část textovou (vysvětluje koncepci zeleně sídla a odůvodňuje návrh jejího řešení na základě analýz, eviduje a hodnotí funkční využití stávajících ploch zeleně a stanoví etapizaci realizací jejich úprav) a část grafickou (přehledně zobrazuje stávající i navrhované skutečnosti).

3.6 Zásady tvorby zeleně v zastavěných územích

Při navrhování veřejné zeleně v sídlech je rozhodující velikost sídla, jeho struktura, kvalita ovzduší, stav přírodního prostředí, terén, vodní plochy a toky, infrastruktura nebo již existující plochy zeleně.

Dále je při navrhování umístění zeleně nutné znát základní informace o podmínkách, ve kterých daná zeleň dobře roste a vyvíjí se (půda, teplota, sluneční záření, vhodný prostor apod.). Základní opatření, díky kterým dobře rostou stromy v sídlech:

⁵³ PIRO, Bohuš. Zakládání a údržba zeleně [online]. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1984 [cit. 3.3.2019].

⁵⁴ Pasport zeleně, dřevin, stromů, zelených ploch. Pasport veřejného osvětlení, pasport komunikací, pasport hřbitovů [online]. Copyright © 2019 [cit. 3.3.2019]. Dostupné z <http://naspasport.cz/pasport-zelene/>

- volba vhodného a dostatečného místa
- zajištění vody (zálivka, vybudování podzemních lapačů srážkové vody, ...)
- zajištění přístupu vzduchu do půdy
- ochrana kvality půdy (ochrana proti znečišťování ropnými látkami, solemi, ...)
- ochrana proti mechanickému poškození (nejčastěji vzniká při stavbách, nevhodném parkování, vandalismem, ...)
- zajištění odborné údržby (zálivka, hnojení, prořezávání korun stromů, opatření proti hmyzím škůdcům, nahrazování poškozených stromů, ...)

Základní požadavky na místa vhodné pro výsadbu stromů nalezneme v normě ČSN 83 9021. V této normě nalezneme například vymezení vhodné minimální plochy pro zakořenění nebo pro prokořenění. Dále je zde upravena nutná minimální vzdálenost pro vysazení stromů od oken budov, kanalizace, teplovodů a plynovodů, chodníků a obrubníků, stožárů osvětlení, rohů ulice, vjezdů k budovám atd. Upravená je i minimální vzdálenost stromů v aleji, která se odvíjí od velikosti a druhu stromu.⁵⁵

3.7 Plochy chráněné zákony ČR

Veřejná zeleň obsahuje také plochy, které jsou chráněné zákony České republiky. Česká republika patří mezi země s nejdelší tradicí ochrany přírody na světě. První ochranné pokusy spadají až do 13. století, nešlo o ochranu přírody v dnešním slova smyslu, ale přesto tato opatření k ochraně vedla. První ochrana přírody jako taková se objevila v první polovině 19. století, v roce 1838 byly vyhlášeny první rezervace – Žofínský prales a Hojná voda, o dvacet let později následoval Boubínský prales. První zákon na ochranu přírody vznikl až po až po válce v roce 1956. Zákon byl velmi stručný a děravý, ale alespoň definoval šest základních kategorií chráněných území – národní park, chráněná krajinná oblast, státní přírodní rezervace, chráněná naleziště, chráněný přírodní výtvar, chráněný park a zahrada a chráněná studijní plocha. První dvě existují dodnes.⁵⁶ Zákon z roku 1956 byl nahrazen v roce 1992 současným Zákonem o ochraně přírody a krajiny, který rozlišil ochranu přírody na obecnou a zvláštní. Nemáme však jen tento zákon, ale i další, které se také zabývají ochranou. Jedná se o:

- krajinné památkové zóny, kulturní památky a jejich ochranná pásma dle zákona č. 20/1987 Sb., o státní památkové péči

⁵⁵ Norma ČSN 83 9021. Technologie vegetačních úprav v krajině – Rostliny a jejich výsadba. Praha: Český normalizační institut, 2006.

⁵⁶ Chráněná území v ČR | ZOO Chleby. Úvodní stránka | ZOO Chleby [online]. Copyright © 2013 ZOO Chleby o.p.s. [cit. 14.3.2019]. Dostupné z <http://www.zoochleby.cz/chranena-uzemi-v-cr-5275/>

- plochy určené k plnění funkce lesa a o jejich ochranná pásma dle zákona č. 289/1995 Sb., o lesích
- pásma hygienické ochrany vodních zdrojů dle zákona č. 254/2001 Sb., o vodách a o změně některých zákonů
- zvláště chráněná území a jejich ochranná pásma, významné krajinné prvky a skladebné součásti územního systému ekologické stability dle zákona č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny

Dle paragrafu 14 odstavce 2 v zákoně č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny jsou zvláště chráněnými územími:

- a) národní parky
- b) chráněné krajinné území
- c) národní přírodní rezervace
- d) přírodní rezervace
- e) národní přírodní památky
- f) přírodní památky⁵⁷

Existují i přechodně ochranné plochy, které definuje zákon č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny v paragrafu 13 odstavci 1 takto: „Území s dočasným nebo nepředvídaným výskytem významných rostlinných nebo živočišných druhů, nerostů nebo paleontologických nálezů může orgán ochrany přírody svým rozhodnutím vyhlásit za přechodně chráněnou plochu. Přechodně chráněnou plochu lze vyhlásit též z jiných vážných důvodů, zejména vědeckých, studijních či informačních. Přechodně chráněná plocha se vyhlašuje na předem stanovenou dobu, případně na opakované období, například dobu hnízdění. V rozhodnutí o jejím vyhlášení se omezí takové využití území, které by znamenalo zničení, poškození nebo rušení vývoje předmětu ochrany.“⁵⁸ Jde o právní institut, který se u nás není příliš čtený, protože když je využit, tak je jeho využití velmi často chybné.

⁵⁷ §14 odstavec 2 zákona č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny

⁵⁸ §13 odstavec 1 zákona č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny

4. Revitalizace

Revitalizace je složeninou latinské předložky re, což znamená znovu a slova vitalis, což je překládáno jako životný či životaschopný. Slovo revitalizace tedy můžeme chápat jako obnovení nebo oživení. V souvislosti se zelení se jedná především o omlazení či novou výsadbu. „Zpětné obnovení, oživení děje, proces v systému; obnova, oživení, něčeho nefunkčního, popř. zchátralého; uvádění něčeho opět do takového stavu, aby přinášelo užitek.“⁵⁹

Jedná se o soubor opatření vedoucích k nápravě a návratu přirozené funkce poškozených krajinných celků, stanovišť, společenstev a dalších částí přírody, které byly ovlivněny lidskou činností. Revitalizace bývají nejčastěji spojovány s nápravou technicky upravených vodních toků a přilehlých niv. Odstranění nevhodné vegetace či dosadba původních druhů, ale i způsob obhospodařování půdy a odstranění příčin degradace prostředí, to vše spadá pod pojem revitalizace.⁶⁰

Česká státní norma pro sadovnictví a krajinářství definuje revitalizaci jako: „úpravy objektu zeleně směřující k obnově jeho funkcí a zvýšení užitné hodnoty; při tom musí být respektován charakter objektu zeleně a všechny zachované hodnoty“.⁶¹

Při revitalizaci a vytváření nových míst je důležité zapojit veřejnost. Občan chce být součástí a mít možnost podílet se na této změně, tím se upevní vztah k místu a vede to k oboustranné spokojenosti. Bohužel v praxi velmi často dochází k tomu, že projekt dostane odborník, který není obeznámen s místním prostředím a udělá ho od stolu, zakládá svůj plán pouze na odborné autoritě a přehlíží, co občané v dané lokalitě skutečně potřebují. V příručce Utváření místa od Nadace Partnerství najdeme výčet pozitivních změn, které přinášejí proměny prostorů. Jednak jde o zmíněný ekonomický přínos, dále životní prostředí a v neposlední řadě i kulturní. V kvalitních prostorech se nesmí zapomínat na ani na kulturní programy, který pomáhá stmelovat občany a přináší jim novou inspiraci.⁶²

Pod pojmem revitalizace většina lidí vidí především obnovu krajiny a přírody, ale svoje uplatnění najde skoro v každém lidském počínání při obnově něčeho. Především revitalizace sídelní zeleně je v současné době velmi důležitá, což si lidé uvědomují, čemuž

⁵⁹ NOVOTNÁ, Dagmar, ed. Úvod do pojmosloví v ekologii krajiny. Praha: Enigma, 2001. ISBN 80-7212-192-8

⁶⁰ BRANIŠ, Martin. Základy ekologie a ochrany životního prostředí: učebnice pro střední školy. 2., přepracované vyd. Praha: Informatorium, 1999. ISBN 80-86073-52-1 s. 167

⁶¹ Norma ČSN 83 9001. Sadovnictví a krajinářství – Terminologie – Základní odborné termíny a definice. Praha: Český normalizační institut, 1999

⁶² MADDEN, Kathleen a Božena FILÁKOVÁ. Utváření místa: příručka k vytváření kvalitních veřejných prostranství. Brno: Nadace Partnerství, 2003. Metody komunitního rozvoje. ISBN 80-239-0614-3

nasvědčuje velké množství revitalizovaných ploch v obcích, ve městech i v alejích podél komunikací mezi těmito místy. Především z tohoto důvodu se budu při revitalizaci zaměřovat hlavně na přírodu a krajinu.

Typické programy revitalizace ve městech jsou ohledně starých nevyužívaných budov, které mění své využití na byty nebo nákupní centra. Dochází však i ke vzniku nových staveb, nových parkovacích míst, dětských hřišť, k výsadbě izolační zeleně v průmyslových částech měst a podobně.

4.1 Dotace

Veřejný prostor se během života mění díky různým vlivům a pro jejich zachování je důležité provádět jejich údržbu a omlazování, tedy revitalizaci. O toto se starají nejen představitelé měst, ale i občané se zajímají o péči. Konkrétní údržbu a revitalizaci provádějí firmy i fyzické osoby, které v tomto odvětví nabízejí své služby.

Finanční prostředky v České republice lze čerpat z národních dotací, které jsou financovány výhradně z národních zdrojů, anebo jsou Evropské dotační programy, z nichž můžeme čerpat od vstupu České republiky do Evropské Unie.

4.1.1 Česká republika – dotační programy

Výhradně z národních zdrojů podporuje Česká republika prostřednictvím řady cílených programů celou řadu potřebných aktivit. Těmito dotačními programy přispívá stát k udržování výrobního potenciálu zemědělství a jeho podílu na rozvoji venkovského prostoru.

V současnosti dochází, v návaznosti na předchozí roky, ke stabilizaci spektra podpůrných programů. Velký důraz se klade na prvky agroenvironmentálního charakteru (např. biologická a fyzikální ochrana jako náhrada chemické ochrany rostlin, budování kapkové závlahy v ovocných sadech, chmelnicích, vinicích a ve školkách). V neposlední řadě jsou to ale také programy, jejichž výsledky a zisk nelze přímo kvantifikovat, a přesto je jejich existence v rámci Národních dotací pro jednotlivé komodity nezbytná.⁶³

Státní fond životního prostředí

Státní fond životního prostředí České republiky od roku 1992 přispívá na projekty zlepšující životní prostředí v České republice.⁶⁴ Jedná se o specificky zaměřenou instituci, která je významným finančním zdrojem při ochraně a zlepšování stavu životního prostředí.

⁶³ Národní dotace (Dotace, eAGRI). [online]. Copyright © 2009 [cit. 5.3.2019]. Dostupné z <http://eagri.cz/public/web/mze/dotace/narodni-dotace/>

⁶⁴ SFŽP ČR – Státní fond životního prostředí ČR. SFŽP ČR – Státní fond životního prostředí ČR [online]. Copyright © 2018 [cit. 5.3.2019]. Dostupné z <https://www.sfzp.cz/>

Také patří mezi základní ekonomický nástroj pro plnění závazků, které vyplývají z mezinárodních úmluv o ochraně životního prostředí. Tyto závazky vyplývají z členství v Evropské unii a Státní politiky životního prostředí. Podpora je rozlišována mezi přímou a nepřímou. Formou dotace, půjčky nebo kombinací těchto dvou je podporována přímá, zatímco nepřímá je poskytována jako příspěvek na částečnou dotaci úvěrů a vztahuje se na nezapočaté akce.⁶⁵

Dotační programy podporující péči o přírodu a krajiny

Na realizaci opatření v přírodě a krajině České republiky uvolňuje především Ministerstvo životního prostředí a Ministerstvo zemědělství několik miliard korun každý rok. Zájem o přírodu a krajinu již není doménou pouze ochránců přírody, ale v současné době se dotýká i ostatních oblastí lidské činnosti. Proto se do péče a tvorby našeho přírodního bohatství může zapojit každý.⁶⁶

Program péče o krajinu

Program vyhlášený Ministerstvem životního prostředí poskytuje neinvestiční prostředky až do výše 100 % vynaložených nákladů. Předpokládá se naplňování a realizace opatření, která povedou k udržení a zvyšování biologické rozmanitosti.⁶⁷

Podpora obnovy přirozených funkcí krajiny

Tento program je národní dotační program Ministerstva životního prostředí České republiky podporující investiční i neinvestiční záměry realizující adaptační opatření zmírňující dopady klimatické změny na vodní, lesní i mimolesní ekosystémy. Na jednoleté i víceleté realizace je poskytována dotace až do výše 100 % celkových nákladů akce. V rámci programu se počítá s rozdělením řádově desítek milionů korun ročně.⁶⁸

4.1.2 Dotační programy z evropských zdrojů

Fondy Evropské unie zahrnují širokou škálu nástrojů, které slouží k podpoře vyváženého rozvoje regionů EU s důrazem na snížení sociálních a ekonomických rozdílů.

⁶⁵ SFŽP ČR – Státní fond životního prostředí ČR. SFŽP ČR – Státní fond životního prostředí ČR [online]. Copyright © 2018 [cit. 5.3.2019]. Dostupné z <https://www.sfzp.cz/>

⁶⁶ Vítejte na stránkách o dotačních programech podporujících péči o přírodu a krajinu. Vítejte na stránkách o dotačních programech podporujících péči o přírodu a krajinu [online]. Copyright © Agentura ochrany přírody a krajiny ČR [cit. 5.3.2019]. Dostupné z <http://www.dotace.nature.cz/>

⁶⁷ Program péče o krajinu. Vítejte na stránkách o dotačních programech podporujících péči o přírodu a krajinu [online]. Copyright © Agentura ochrany přírody a krajiny ČR [cit. 5.3.2019]. Dostupné z <http://www.dotace.nature.cz/ppk-programy.html>

⁶⁸ Podpora obnovy přirozených funkcí krajiny. Vítejte na stránkách o dotačních programech podporujících péči o přírodu a krajinu [online]. Copyright © Agentura ochrany přírody a krajiny ČR [cit. 5.3.2019]. Dostupné z <http://www.dotace.nature.cz/popfk-programy.html>

Česká republika z evropských fondů čerpá již od svého vstupu do EU v roce 2004. Celkově měla možnost čerpat ve třech programových obdobích a v současné době probíhá příprava na další, které začne po roce 2020. Od doby vstupu ČR do EU zastává koordinační roli Národní orgán pro koordinaci Ministerstva pro místní rozvoj.

EU realizuje cíle regionální a strukturální politiky v rámci sedmiletých cyklů. Pro každý z těchto cyklů členské země zpracovávají nové programové dokumenty a rámcové strategie. Pro současné období je základní zastřešující dokumentem čerpání z evropských fondů v ČR Dohoda o partnerství. V těchto dokumentech je stanoven rozpočet a definovány cíle a priority, jež se členské státy v daném období snaží dosahovat v souladu se základními strategickými dokumenty EU. Hlavní hospodářskou strategií EU, která má vliv na čerpání z evropských fondů, je v současné době Evropa 2020.⁶⁹

Operační program životního prostředí

Hlavním cílem Operačního programu Životní prostředí je ochrana a zajištění kvalitního prostředí pro život obyvatel České republiky, podpora efektivního využívání zdrojů, eliminace negativních dopadů lidské činnosti na životní prostředí a zmírňování dopadů změny klimatu.⁷⁰

Program rozvoje venkova

Hlavním cílem programu je obnova, zachování a zlepšení ekosystémů závislých na zemědělství prostřednictvím zejména agroenvironmentálních opatření, dále investice pro konkurenceschopnost a inovace zemědělských podniků, podpora vstupu mladých lidí do zemědělství nebo krajinná infrastruktura. Program bude také podporovat diverzifikaci ekonomických aktivit ve venkovském prostoru s cílem vytvářet nová pracovní místa a zvýšit hospodářský rozvoj. Podporován bude komunitně vedený místní rozvoj, resp. Metoda LEADER, která přispívá k lepšímu zacílení podpory na místní potřeby daného venkovského území a rozvoji spolupráce aktérů na místní úrovni.⁷¹

⁶⁹ DotaceEU - Evropské fondy v ČR. Object moved [online]. Copyright ©2019 Ministerstvo pro místní rozvoj ČR, všechna práva vyhrazena [cit. 5.3.2019]. Dostupné z <https://dotaceeu.cz/cs/Evropske-fondy-v-CR>

⁷⁰ DotaceEU - Operační program Životní prostředí. Object moved [online]. Copyright ©2019 Ministerstvo pro místní rozvoj ČR, všechna práva vyhrazena [cit. 5.3.2019]. Dostupné z <https://dotaceeu.cz/cs/Evropske-fondy-v-CR/2014-2020/Operacni-programy/List/OP-Zivotni-prostredi>

⁷¹ DotaceEU - Program rozvoje venkova. Object moved [online]. Copyright ©2019 Ministerstvo pro místní rozvoj ČR, všechna práva vyhrazena [cit. 5.3.2019]. Dostupné z <https://dotaceeu.cz/cs/Evropske-fondy-v-CR/2014-2020/Operacni-programy/List/Program-rozvoje-venkova>

4.1.3 Získání dotací

Postup získání dotace z evropských strukturálních a investičních fondů zahrnuje několik základních kroků. Jako žadatelé bychom měli začít vytvořením projektového záměru, pokračovat přes vybrání vhodného programu až po zpracování a předložení žádosti o podporu. Pokud bude projekt schválen, nastává jeho realizace, k níž se váží další povinnosti.⁷²

1.krok

Ze všeho nejdůležitější je rozhodně si ujasnit, na co peníze potřebujeme. Následně by měl být vypracován podrobný projektový záměr, který by měl obsahovat především cíl, strukturu, zaměření a v neposlední řadě i rozpočet a financování projektu.

2.krok

Podle cíle projektového záměru se pokusit nalézt vhodný program, který by umožnil našemu záměru financování. Podrobné informace nalezneme v programovém dokumentu, kde jsou specifikovány podporované oblasti a cíle programu. Obsahuje také přehled typů žadatelů, kteří mohou o podporu požádat.

3.krok

Žádost o podporu představuje klíčový dokument, který rozhodne o úspěchu žádosti. Jako průvodce při jeho tvorbě slouží příručky a metodické pokyny řídicích orgánů. Je třeba vyčkat na to, zda se pro daný projektový záměr otevře vhodná výzva. Existují průběžné výzvy, do kterých lze podat žádost v průběhu delšího časového období, které se vyhodnocují postupně, a kolové výzvy, které jsou otevřeny po pár týdnů až měsíců a všechny podané žádosti se vyhodnocují najednou. Ve výzvě jsou vždy přesně specifikovány podmínky pro předložení žádosti o podporu např. typy podporovaných oblastí, její délka, typ oprávněných žadatelů, míra podpory atd. Podané žádosti o podporu vyhodnocuje řídicí orgán, nebo jím pověřená instituce, tzv. zprostředkující subjekt. Žádost i se všemi povinnými podklady a přílohami se podává do stanoveného termínu prostřednictvím elektronického systému.

4.krok

Řídicí orgán či zprostředkující subjekt posuzuje žádosti o podporu podle hodnotících kritérií, která jsou součástí výzvy. Příručka pro žadatele/příjemce, tam najdeme informace o průběhu hodnocení – např. jak dlouho trvá proces hodnocení či jaké podmínky je nutné splnit

⁷² DotaceEU - 10 kroků k získání dotace. Object moved [online]. Copyright ©2019 Ministerstvo pro místní rozvoj ČR, všechna práva vyhrazena [cit. 5.3.2019]. Dostupné z <https://dotaceeu.cz/cs/Jak-ziskat-dotaci/10-kroku-k-ziskani-dotace>

pro to, aby byl projekt podpořen. Žadatelé jsou posléze informováni o výsledku hodnocení projektů a proti negativnímu výsledku hodnocení se mohou odvolat. Způsob odvolání se proti výsledku hodnocení je nastaven řídicími orgány jednotlivých programů.

5.krok

S úspěšným žadatelem je následně podepsána smlouva, která podrobně stanoví podmínky realizace projektu. Jedná se zejména o pravidla pro výběr dodavatelů, povinnou publicitu, zásady pro vedení a uchovávání dokladů apod.

6.krok

Peníze získáme na základě žádosti o platbu podané řídicímu orgánu nebo zastupující instituci. Platby mohou mít různé podoby – proplacení už vydaných výdajů, poskytnutí prostředků dopředu nebo využití tzv. kombinovaných plateb. Konkrétní podmínky žádostí o platbu stanovuje příslušný řídicí orgán.

7.krok

Při předkládání žádosti o platbu je třeba prokazovat, že výdaje odpovídají podmínkám obsaženým v podepsané smlouvě. Nezapomínejme proto na průběžné pořizování fotografií, prezenčních listin, předávacích protokolů apod, těmi budeme později dokládat faktury. Řídicí orgán následně zkontroluje, zda jsou naše nároky oprávněné. V případě, že jsou tzv. způsobilé, máme peníze brzy na účtu. Pokud by byly některé výdaje označeny jako nezpůsobilé, např. pokud jsme některé doklady nedoložili, případně doložili nesprávně (např. objednávka nesouhlasí s fakturou), řídicí orgán přistoupí ke korekci a nárokovanou částku nám o ně zkrátí.

8.krok

Vedle administrativní kontroly může přijít i kontrola na místo realizace projektu. Kontroly se mohou týkat například projektové dokumentace, fyzického stavu projektu či finanční stránky. Kontrola vždy sestaví protokol, který shrne poznatky a opatření, která jsou nutná zrealizovat, aby nám nehrozily sankce. Kontroly mohou být plánované i namátkové.

9.krok

Každý příjemce, který získal finanční podporu z fondů EU, má povinnost informovat o této pomoci. Pravidla jsou uvedena v příručkách pro žadatele a příjemce. U projektů menšího rozsahu je publicita nejčastěji splněna vyvěšením plakátu v místě realizace projektu.

U finančně náročnějších projektů je třeba informovat okolí pomocí velkoplošného banneru či billboardu. Po jeho dokončení jsou pak tyto dočasné nosiče nahrazeny pamětní deskou.

10.krok

Dnem proplacení poslední platby naše starost o projekt nekončí, ba naopak. Od nynějška bude třeba ho udržovat naživu i bez dotací po dobu, ke které jsme se zavázali ve smlouvě. Nejčastější dobou je pět let, ale může být jen na tři roky. V případě, že bychom udržitelnost projektu nezajistili, bude nám uložena sankce a v krajním případě se od nás bude chtít vrácení části nebo i celé dotace. Udržitelnost projektu vypovídá o kvalitní přípravě celého našeho projektu.⁷³

4.2 Procesy tvorby a obnovy

Proces tvorby a obnovy veřejného prostoru je velmi složitá a rozsáhlá záležitost, proto se v následujících stránkách pokusím vybrat jen to nejdůležitější.

4.2.1 Přípravná fáze

Úplně na začátku toho nejdůležitějšího procesu revitalizace musí dojít k u konkrétního člověka nebo skupiny lidí k nějakému nápadu a zrodu záměru. Důležité je, kdo a z jaké pozice chce prostor upravit, protože v současnosti se veřejnost opírá o odborné profesionály. U výběru prostoru, který má být obnoven, nebo místa, kde má vzniknout nový prostor, záleží na tom, aby měl co největší přínos pro společnost, na velikosti příliš nezáleží. Následuje sestavení realizačního týmu, který zajišťuje a organizuje aktivity s obnovou nebo vznikem prostoru od jeho výběru, přes plánování a realizaci až k zajištění údržby. Mezi členy, kteří se na projektu podílí dle svých nejlepších možností mohou být obyvatelé, budoucí uživatelé, úředníci, majitelé prostorů, odborníci a další. Důležité je, aby všichni pochopili společný záměr. Mezi součást přípravy patří též získávání partnerů, kteří se zapojí do projektu. Čím více lidí, tím více informací je možno získat, což je pro celý projekt velmi přínosné, s větším počtem lidí má i každý více času na svou roli v projektu. Mezi vhodné kandidáty na partnery jsou místní zájmové organizace, občanská sdružení, firmy a podnikatelé, ideálně místní, aby měli k místu bližší vztah a opravdový zájem. Součástí projektu i získávání finančních prostředků, ideálně z více zdrojů. Prostředky z fondů Evropské Unie, dotací státních, krajských i obecních umožňují čerpat nejvíce peněz. Existují i granty, firemní granty,

⁷³ DotaceEU - 10 kroků k získání dotace. Object moved [online]. Copyright ©2019 Ministerstvo pro místní rozvoj ČR, všechna práva vyhrazena [cit. 5.3.2019]. Dostupné z <https://dotaceeu.cz/cs/Jak-ziskat-dotaci/10-kroku-k-ziskani-dotace>

sponzoři a dárci, kteří finančně přispívají.⁷⁴ Ruku v ruce s financováním je i propagace, která může přivést potencionální sponzory, pomocníky nebo média. Zveřejňováním průběžných informací se udržuje přehled o projektu a zůstává i zájem veřejnosti. Vhodné je i fotodokumentace projektu od začátku až do konce, aby bylo možné vidět, jaké proměny se dosáhlo. K nejdůležitějším krokům projektu patří bezesporu výběr projektanta, ovšem musí to být takový projektant, který rozumí dané problematice, chápe vztahy a vazby k místu, spolupracuje s lidmi, kteří zde budou projekt pravděpodobně využívat a bezesporu výhodou je osobní zkušenost s podobným projektem.

4.2.2 Analýzy a průzkumy

Základem je komplexní analýza prostoru. K tomu je zapotřebí mít všechny dostupné poklady o prostoru, současný stav prostoru a omezení daného prostoru. Základním dokumentem je platný územní plán obce, se kterým by se měl každý investor a projektant seznámit nejprve. Dané místo je potřeba vyhodnotit i s ohledem na okolí bližší, aby prostor nejen obrazně zapadl, s ohledem na okolí širší, například, jak daleko je podobné místo a jak je využíváno. Dalším podkladem je mapa území, nejlépe v tištěné podobě a v odpovídající měřítku. Tyto mapy má u sebe příslušný katastrální úřad. Orgány, které jsou projektem dotčeny je v přípravné fázi nutné oslovit. V rámci obecných úřadů jsou to hlavně stavební odbory a odbory životního prostředí, pokud se jedná o větší města, tak sem spadá i odbory územního plánování a rozvoje. Důležité je projekt představit osobně, a především vysvětlit jeho záměr a představu nejen o průběhu. Cílem je informovat se o legislativních náležitostech projektu a získ potřebných souhlasů a také se pokusit získat podporu ze stran úřadů či je přímo zapojit. K průzkumu pomůže i fotodokumentace, která objektivně mapuje daný prostor a jejich uživatele, což může posloužit jako zajímavý prostředek při postupu. Zde nevidíme jen pozitiva, ale velmi často i nedostatky, kterých je třeba se vyvarovat.⁷⁵

4.2.3 Plánování

Zde by mělo a často dochází k zapojování veřejnosti skrz plánovaná setkání. Probíhá v jeden den, nebo může probíhat častěji ve více dnech a jde o získání co nejvíce informací, které může veřejnost poskytnout. Jak veřejnost prostor vnímá, jaké mají vztahy a vazby na místo, jaké potřeby a přání mají, nápady na provedení, které prvky zachovat či ubrat patří mezi nejvýznamnější informace, které může veřejnost vyslovit. Do procesu by měli být zapojeny vhodným způsobem všichni, co mají s daným prostorem něco společného. Na

⁷⁴ Urban spaces [online]. Copyright © [cit. 5.3.2019]. Dostupné z <http://urbanspace.rec.org/uploads/wp5-outputs-map/pp3-methodology-on-quantity-public-spaces-brno-czr.pdf>

⁷⁵ Urban spaces [online]. Copyright © [cit. 5.3.2019]. Dostupné z <http://urbanspace.rec.org/uploads/wp5-outputs-map/pp3-methodology-on-quantity-public-spaces-brno-czr.pdf>

setkání by měl být přítomen i iniciátor projektu nebo jeho tým a zapisovat si ideálně všechny nápady a postřehy. Účast by neměla být nijak omezována ani nijak přikázána, je na každém, zda se chce zapojit. O naplánovaném setkání je vhodné informovat nejen na nejrůznějších sociálních sítích a webových stránkách, ale především na důležitých místech v dané lokalitě, efektivním nástrojem pozvánky se může stát i obecní rozhlas či obecní zpravodaj. Vhodné je i naplánovat program a průběh setkání. Setkání začíná obvykle krátkou prezentací projektu se shrnutím cílů. Poté následují otázky a připomínky zúčastněných a každý si na ně může udělat svůj názor, nemusí se jimi tedy nikdo řídit. Následuje diskuze, která by měla být vedena zkušeným moderátorem, aby nedošlo k negativním věcem, při diskuzi a připomínkách zapisovatel zapisuje průběh. Na závěr setkání je vhodné všem zúčastněným poděkovat. Z veřejného setkání vznikne výstup, díky kterému se vytváří konkrétnější vize a tento krok souvisí s vytvořením zadání pro projektanta, kde je potřeba přesně vymežit co má návrh obsahovat. Na základě předchozí fáze by měl projektant navrhnout vhodné řešení prostoru, které obvykle vypracuje ve dvou variantách a na dalším veřejném setkání by se mělo v ideálním případě vybrat jedno z nich. Finanční rozpočet často určuje možnosti v plánování. Zde je nutné přiměřeně reagovat na dané požadavky, a i na setkání je možné rozebrat, které věci jsou pro obyvatele důležitější nebo naopak zbytečné. Projektant může při realizování zohlednit potřeby občanů, které se na setkání dozvěděl. Pokud je studie schválená, tak se rozpracovává v další fázi do podoby projektové dokumentace. Tato dokumentace rozvádí studii do nejmenších podrobností, součástí dokumentace jsou zpracované i části projektu, které se týkají například statiky, osvětlení či dopravního řešení.⁷⁶ Kvalitní a podrobná dokumentace je jedním ze základních předpokladů pro úspěšnou realizaci.

4.2.4 Realizace

Výběr realizační firmy či dodavatele je často obtížné, které se nesmí podcenit. Není rozhodující finanční stránka, ale kvalita provedení je důležitý faktor úspěšného projektu. Odbornost firmy, dobrá komunikace a kvalita by měly být rozhodující důvody pro výběr dané firmy. Pro investora je lepší vybrat pouze jednoho dodavatele, který si všechny dodávky zajišťuje sám. Nezbytnou součástí provedení prací je také doložení potřebných certifikací, záruka za realizované práce podle dohody, případně také závazek údržby v určeném rozsahu. Důležité je stanovení termínů dokončení jednotlivých částí díla a penále za jejich nedodržení. Na základě priorit navržených na veřejném setkání, požadavků a potřeb investorů a konzultací s realizátorem vzniká harmonogram prací. Ten určuje postup realizace veřejného prostoru,

⁷⁶ Urban spaces [online]. Copyright © [cit. 5.3.2019]. Dostupné z <http://urbanspace.rec.org/uploads/wp5-outputs-map/pp3-methodology-on-quantity-public-spaces-brno-czr.pdf>

jednotlivé kroky realizace a jejich návaznost. Harmonogram dále popisuje, v jakých termínech úpravy realizovat, dále stanoví, jaké je rozdělení úkolů a kdo je za jednotlivé kroky zodpovědný. V neposlední řadě navrhuje také možné způsoby financování určitých kroků, případně k nim přiřazuje slíbenou nefinanční pomoc od jednotlivců nebo jiných subjektů.⁷⁷ Nezbytnou součástí je také odborný dozor, který má na starost kontrolu jednotlivých kroků realizace. Tato osoba musí být nezávislá na firmách, které provádějí realizaci a mít autorizaci pro tuto činnost. Zapojení veřejnosti do fáze realizace je také možná. V některých případech je možné zapojit veřejnost formou brigády nebo pracovních setkání, opět záleží na velikosti a rozsahu projektu a prováděných prací. Důležité je převzetí záruky za provedenou práci. Práce svépomocí musí být dopředu jasně připravena a vedena odborným dozorem při provádění prací. Záleží však vždy na domluvě s firmou, která má záruku převzít, jestli na takové zapojení veřejnosti přistoupí.⁷⁸ Musíme však dobře zvážit, kterou část práce můžeme zadat veřejnosti, protože problémem může být zapojení veřejnosti, která vede k nedostatečné kvalitě provedení. Tradiční součástí projektu bývá slavnostní otevření a předání vytvořeného projektu jeho uživatelům, které je takovou tečkou při tvorbě nebo obnově.

4.3 Správa a užívání

Správa poplatku za užívání veřejného prostranství se vybírá za zvláštní užívání veřejného prostranství, kterým se rozumí výkopové práce, umístění zařízení sloužící pro poskytování prodeje a služeb, umístění dočasných staveb, umístění stavebních nebo reklamních zařízení, umístění cirkusů, skládek, vyhrazení trvalého parkovacího místa a užívání tohoto místa pro kulturní, sportovní a reklamní akce nebo pro potřeby tvorby filmových a televizních děl. Z tohoto poplatku je vyňata akce, jejíž výtěžek je určen na charitativní a veřejně prospěšný účel, také osoby zdravotně postižené, jimž bylo vyhrazeno trvalé parkovací místo na veřejném prostranství. Poplatek hradí fyzická nebo právnická osoba, která se nazývá poplatník, a která užívá zvláštním způsobem veřejné prostranství. Správu poplatku vykonávají úřady městských obvodů, a to v přenesené působnosti. Poplatník je povinen oznámit správci poplatku užívání veřejného prostranství nejpozději v den vzniku poplatkové povinnosti a ukončení taktéž v den zániku poplatkové povinnosti. Toto oznámení lze podat různými způsoby jakými jsou písemné podání, ústní do protokolu, nebo datovou zprávou. Místní poplatek je splatný dle platné vyhlášky č. 2/2004 splatný do patnácti dnů ode dne, kdy bylo ukončeno zvláštní užívání veřejného prostranství. Poplatek se

⁷⁷ Urban spaces [online]. Copyright © [cit. 5.3.2019]. Dostupné z <http://urbanspace.rec.org/uploads/wp5-outputs-map/pp3-methodology-on-quantity-public-spaces-brno-czr.pdf>

⁷⁸ Urban spaces [online]. Copyright © [cit. 5.3.2019]. Dostupné z <http://urbanspace.rec.org/uploads/wp5-outputs-map/pp3-methodology-on-quantity-public-spaces-brno-czr.pdf>

posílá na účet nebo přinese do pokladny správce poplatku. Není-li poplatek zaplacen ve správně výši nebo včas, tak správce poplatku vyměří poplatníkovi doplatek až do trojnásobku nesplacené částky. Pokutu může poplatník dostat například, když nesplní svoji oznamovací povinnost. Poplatník se může proti platebnímu výměru odvolat podáním písemného odvolání nebo ústně do protokolu u správce poplatku ve lhůtě 30 dnů ode dne doručení.⁷⁹

4.4 Péče a údržba

Pro zvýšení kvality některých veřejných prostranství občas stačí pouhá řádná péče, za kterou můžeme považovat úklid a údržbu. Důslednou kontrolou a efektivním využitím finančních zdrojů je možno zajistit takovou péči, která je lepší a levnější než velká rekonstrukce. V péči o zeleň je cílem zvýšení kvality stávajících ploch s ohledem na jejich stav a stáří. Pokud chceme zajistit kvalitní péči a životnost vegetace je lepší si k péči o ní zaplatit odborníky se vzděláním a praxí v daném oboru, vhodnými pomůckami. Každý vegetační prvek má různé nároky na údržbu. Nejjednodušší potřeby mají bezesporu stromy, které je důležité ošetřovat především prvních několik let života.

Údržba je velmi klíčovou podmínkou pro udržení prostoru z dlouhodobého hlediska. U tohoto problému je důležité, aby byla již na samém začátku dostatečně vymezena vlastnická, uživatelská práva i povinnosti. Dále je nutné zajistit zdroje na péči a údržbu veřejných prostranství.⁸⁰ Péče o veřejná prostranství je nejčastěji předmětem rozpočtu obcí. Zapojit se mohou případně i samotní uživatelé, zájmové organizace a další subjekty, které představují nízko-nákladový způsob údržby veřejných prostranství.⁸¹ Z tohoto důvodu lze využít i další zdroje jako dotace, granty nebo dary. Údržba může být zajištěna i jako veřejná služba ve spolupráci s úřadem práce nebo s probační službu jako součást výkonu trestu.

Důležitá je taky koordinace, to zejména ve větších městech, kde existuje větší množství správců dílčích částí veřejných prostranství. Zajistit se musí také vzájemná informovanost a spolupráce mezi správci, což je základem při naplňování společné koncepce. Spolupráci a koordinaci musí zajisti město. Velký význam na udržování veřejných prostranství má i spolupráce aktérů, který si musí být vědomi, že nepřijímají pouze zodpovědnost za část, ale i spoluzodpovědnost za celek. Spoluzodpovědnosti lze nejlépe dosáhnout úzkou spoluprací s ostatními správci.

⁷⁹ Vyhláška statutárního města Plzeň č. 2/2004 o poplatku za užívání veřejného prostranství

⁸⁰ KOVÁŘÍK, Miroslav. Místo pro život: [příklady oživení veřejných prostranství v České republice]. Brno: Nadace Partnerství, 1999. s. 72

⁸¹ ČABLOVÁ, Markéta. Kvalita veřejných prostorů a její rozvoj: faktory rozvoje veřejných prostorů = Quality of public space and its development: factors of public space development: zkrácená verze Ph.D. Thesis. [Brno: VUTIAM], c2005. ISBN 80-214-3073-7. s. 8

Významnou součástí údržby stavu veřejných prostranství je jistojistě i kontrola daného prostoru a bezpečnost. Ty mohou být zajištěny kamerovým systémem, ostrahou stálou či pochůzkovou, pomocí fyzických úprav nebo uzamykáním prostoru.

Například v Plzni ve druhém obvodu (Slovany) zajišťuje Odbor životního prostředí činnosti vyplývající z usnesení Rady městského obvodu 2 Plzeň-Slovany. V samostatné působnosti zajišťuje údržbu veřejné zeleně, dále zajišťuje čištění místních komunikací a veřejných prostranství, které jsou ve vlastnictví města Plzně. Organizuje výběrová řízení na výběr dodavatelů na pravidelnou péči o zeleň, na zajištění čistoty veřejných prostranství. Dále zajišťuje péči o zeleň a dřeviny rostoucí mimo les. Odbor má pravomoci i v přenesené působnosti, kde hlavně řeší přestupky dle příslušných zákonů na úseku životního prostředí v působnosti obce. Dále plní úkoly obecního úřadu a obecního úřadu obce s rozšířenou působností podle zákona č. 326/2004 Sb., o rostlinolékařské péči.⁸²

4.5 Procesy proti revitalizaci veřejného prostoru

Protikladem pojmu revitalizace je „devitalizace“ neboli umrtvení. Proti snahám prosazování revitalizace se skoro všude objeví někdo, kdo má opačné tendence a snaží se proti oživení veřejného prostoru bojovat různými způsoby. Rozlišujeme dvě základní kategorie devitalizace.

Devitalizační tendence diktované centrálními orgány = devitalizace direktivní

Takto lze hodnotit všechna opatření jakkoli omezující svobodný pohyb a pobyt lidí na veřejných prostorech, která jsou prováděna centrálními městskými nebo státními orgány z důvodu zajištění bezpečnosti obyvatel.

Devitalizační projevy vznikající samovolně od obyvatel

Mezi nejčastější projevy obyvatel patří vandalismus a graffiti.

Vandalismus

Sociálně patologický jev, kdy dochází k ničením různých věcných hodnot, obvykle pro radost z ničení, zábavou a pocitem překonání životního stereotypu. Nejčastěji mezi vandaly patří adolescenti mužského pohlaví. Dochází k poškozování parků a jejich zařízení, hrobů, kostelů, opuštěných budov atd. Při projektování je dobré počítat s vandalismem a dle toho upravit různý mobiliář na daném místě, abychom eliminovali možnost vandalismu.

⁸² Odbor životního prostředí: Portál městského obvodu Plzeň 2. [online]. Copyright © 2019 Městský obvod Plzeň 2 [cit. 5.3.2019]. Dostupné z <https://umo2.plzen.eu/urad-a-samosprava/urad-mestskeho-obvodu/organizacni-struktura/odbor-zivotniho-prostredi/>

Graffiti

Specifický druh činnosti, který směřuje proti snahám o revitalizaci veřejného prostoru. Tvůrci graffiti nelikvidují funkčnost daného veřejného prostoru, ale spíše si ho barevně mění k obrazu svému, čímž se zásadně liší od vandalismu. V podstatě existují tři možnosti, jak se s graffiti vypořádat.

Represivní opatření, které má oporu v legislativě, avšak sprejer musí být přistižen přímo při činu.

Pasivní postup, což znamená, že dochází k opakovanému přetírání graffiti.

Aktivní možnosti, kdy města nabídnou sprejerům určitá legální místa pro jejich výtvary, čímž prokazatelně přispěla ke snížení maleb na veřejných prostorech, kde je zákaz.

5. Projekt revitalizace

Jako praktickou ukázkou revitalizace jsem zvolil revitalizaci území u kostela sv. Petra a Pavla v Kralovicích. Kralovice jsou městem s přibližně 3 500 obyvatel a nachází se v okrese Plzeň-sever.

První zmínka o farním kostele pochází z poloviny 13. století. Do nynější podoby byl přestavěn v letech 1575-1581 tehdejším majitelem panství Floriánem Gryspekem. Hlavní oltář v kostele je dřevěný, barokní, asi ze druhé poloviny 17. století a uprostřed oltáře je umístěno sousoší „Zvěstování Panny Marie“. V kapli se nalézá další umělecká památka mimořádné hodnoty, a to dřevěný renesanční epitaf Floriána Gryspeka z roku 1593.⁸³

Zpracování žádosti a příprava celého projektu proběhla v lednu až březnu roku 2014. Po hodnotícím procesu a získání dotace došlo k popisu smlouvy o poskytnutí dotace, a to dne 2. 2. 2015. Fyzická realizace projektu byla zahájena 24. 11. 2014 objednávkou projektu. Následovalo výběrové řízení na stavební práce, kterou vyhrála firma EUROVIA CS a.s. se kterou byla podepsána dne 5. 1. 2015 smlouva o dílo. K předání stanoviště došlo až 6. 2. 2015, vzhledem ke špatným klimatickým podmínkám, souběžně byly uzavřeny smlouvy i na ostatní služby spojené s realizací akce. Na místě byl vyvěšen billboard, aby občané a lidé projíždějící skrz Kralovice viděli, že se zde realizuje projekt revitalizace. Stavební práce probíhaly dle předloženého harmonogramu, byly realizovány práce na odvodnění komunikace, také byla provedena změna materiálů, kdy na místo maltových povrchů byly položeny dlažební kostky. Tento výdaj byl přesunut do nezpůsobilých výdajů, což znamená, že se jedná o výdaj, který nemůže být spolufinancován a žadatel jej musí financovat z vlastních zdrojů.

Dne 19. 6. 2015 došlo předání, respektive k převzetí díla a přesně o dva měsíce déle došlo k nabytí právní moci kolaudačního souhlasu a stavba tak mohla začít býti řádně užívána. Fyzická realizace projektu byla ukončena plněním smlouvy administrátora projektu k 30. 6. 2015. Ukončení projektu spolu s žádostí o platbu bylo stanoveno na 28. 7. 2015. Stanoveným indikátorem je délka rekonstruovaných místních komunikací, která činí 0, 24 km. Celkové výdaje projektu byly ve výši 6, 5 mil. Kč. Výše dotace činí 85 procent ze způsobilých výdajů projektu.⁸⁴

⁸³ Farní kostel sv. Petra a Pavla: Kulturní památky: Kralovice. Kralovice: Titulní stránka [online]. Dostupné z: <http://www.kralovice.cz/farni-kostel-sv-petra-a-pavla/d-23326/p1=63917>

⁸⁴ Kralovice - revitalizace území u kostela sv. Petra a Pavla CZ.1.14/1.5.00/31.03145: Kralovice. Kralovice: Titulní stránka [online]. Dostupné z: <http://www.kralovice.cz/kralovice-revitalizace-uzemi-u-kostela-sv-petra-a-pavla-cz-1-14-1-5-00-31-03145/d-150584>

Projekt řešil otázku zlepšení velmi špatného stavu důležité místní komunikace. Vzhledem k technickému stavu komunikací a přilehlých ploch byl stav území hodnocen jako velice nevyhovující s negativním dopadem na životní prostředí a bezpečnost silničního provozu. Předmětem stavby byla rekonstrukce místních komunikací v celkové délce 241 m. S ohledem na stísněné podmínky v dané lokalitě jsou komunikace zařazeny jako obytná zóna, kde je motoristická doprava a pěší provoz soustředěn do jednoho prostoru. Chodníky jsou tak, aby v nejkratších vzdálenostech propojovaly požadované cíle. Konstrukce vozovky je ze žulové dlažby. Chodníkový přejezd byl proveden ze zámkové dlažby. Partnerem projektu je Správa a údržba silnic Plzeňského kraje, příspěvková organizace. Partner po celou dobu realizace projektu významně přispíval k jeho zdárné realizaci a spolupráce bude probíhat i po dobu udržitelnosti.⁸⁵

Kralovice se dají považovat za velmi aktivní v revitalizaci, protože nyní zde probíhá další projekt s názvem Kralovice – parková zeleň u kostela sv. Petra a Pavla. Projekt byl zahájen 25. 10. 2016, předpokládaný datum jeho ukončení je stanoven na 30. 9. 2020 a celkové schválené finanční prostředky z dotací EU a veřejného zdroje ČR se vyšplhaly na 350 054 korun českých. Projekt se zabývá revitalizací parkové zeleně a zároveň i založením nových vegetačních prvků veřejné zeleně v okolí kostela sv. Petra a Pavla ve městě Kralovice. Celý prostor je součástí občanského vybavení veřejného charakteru. Navrhované úpravy vycházejí ze stávajícího stavu zeleně. Při revitalizaci dojde zejména k ošetření stromů, které jsou v horším zdravotním stavu. Všechna projektová a péstební opatření jsou navržena tak, aby mohla plnit biologické, rekreační, ochranné a estetické funkce.

Velký podíl na revitalizačních projektech v Kralovicích má občanské sdružení GRYSPEK, které vzniklo v roce 2008 právě v Kralovicích. Za svůj hlavní cíl si sdružení předsevzalo opravu a ochranu vzácné kulturní kralovické památky – renesančního kostela sv. Petra a Pavla.

Bohužel, stejně jako u jiných projektů revitalizace, nebylo možné nahlédnout na projektové dokumentace k revitalizaci. Z tohoto důvodu bohužel není možné zcela naplnit cíl této práce, kterým je mimo jiné analyzování a zhodnocení konkrétního projektu revitalizace. Nikdo z dotazovaných, které jsem žádal o nahlédnutí do projektu revitalizace, do jeho financování nebo administrativní části, mi toto nahlédnutí nepovolil. Při dotazování jsem oslovil veřejnou správu, města jako objednatele revitalizace, ale i soukromé osoby, které se na

⁸⁵ Kralovice - revitalizace území u kostela sv. Petra a Pavla CZ.1.14/1.5.00/31.03145: Kralovice. Kralovice: Titulní stránka [online]. Dostupné z: <http://www.kralovice.cz/kralovice-revitalizace-uzemi-u-kostela-sv-petra-a-pavla-cz-1-14-1-5-00-31-03145/d-150584>

revitalizaci zaměřují. Odpověď byla vždy stejná. Z mého pohledu je velká škoda, že se tyto projekty nezveřejňují. Pokud mají objednatelé revitalizace obavy o zkopírování jejich projektu, jsem přesvědčen o tom, že v dnešní době, kdy jsou velmi dobře chráněná autorská práva, není toto na místě.

Já osobně nechápu, z jakého důvodu nejsou informace o projektech veřejné. Myslím si, že kdyby každý projekt byl transparentní, ušetřilo by to čas všem budoucím projektantům, protože by se mohli inspirovat a poučit se z chyb předchozích projektů. Určitě by to ušetřilo i peníze, protože by se mohlo zjistit, které náklady byly zbytečné, nebo kde investovat více a zajistit tak například lepší a delší trvanlivost jednotlivých věcí a celého projektu. Zamezilo by se i různým spekulacím a žalobám na zpronevěru peněz pro někoho třetího či pro někoho, kdo se projektu účastnil v jakékoli formě.

6. Závěr

Na začátku celé práce jsem podrobně představil pojem veřejný prostor, detailně jsem popsal jeho historii, co ho utváří, včetně požadavků jeho konzumentů. Podíval jsem se i na současnou podobu a ohrožující aspekty (např. privatizaci), které se neustále zvětšují a rozšiřují. Snažil jsem se udržet důraz na vztah veřejného prostoru a jedince, který se v něm pohybuje a denně vytváří chování a vazbu k danému prostředí. Došel jsem k tomu, že pro kvalitní veřejný prostor je velmi důležitá ucelená vize, která potřebuje podporu jak od občanů, kteří v daném místě žijí, tak ještě důležitější je podpora od městské instituce. Při plánování nového projektu je důležitá součinnost odbornosti a obyvatel citově propojených s místem, z tohoto důvodu je dobré nechat obyvatele, aby se podíleli na plánovaných změnách v místě jejich bydliště.

Je patrné, že pravděpodobně čelíme zániku veřejného prostoru, ale já osobně se domnívám, že i v době nejrůznějších technologií je pro člověka nejdůležitější právě veřejný prostor, který má mnoho podob a každý jedinec si najde jeho užitek. Pomalý a jistý přesun aktivit do virtuálního života není to, s čím bychom měli souhlasit, ale každý z nás by měl něco udělat pro to, aby tyto aktivity probíhaly ve fyzickém prostředí. Jelikož si sami určujeme, kde budeme svůj čas trávit, o to větší nárok na jednotlivý veřejný prostor můžeme mít, protože těch míst je nespočetně mnoho. Z mého pohledu by společnost měla změnit myšlení a přístup k tomu, jak s veřejným prostorem nakládá, protože jak jsem již psal, přesun do virtuálního světa by nám neměl stačit. Já osobně doufám, že stále budeme vyhledávat co nejvíce fyzický kontakt s člověkem a budeme si moci vybírat, kde, s kým a jak to bude. Vše veřejné by mělo být přístupné všem bez ohledu na věk, pohlaví, náboženství atd. a bez zbytečných překážek i pro hendikepované.

Téma veřejná zeleň je téměř nevyčerpatelné téma, na které se dá pohlížet z mnoha úhlů v závislosti na vědní obor, který na to nahlíží. Věřím, že se zařazením veřejné zeleně do mé práce jsem udělal dobře, jelikož v našem životě představuje důležitý prvek, který má mimo jiné důležité ekologické funkce především ve městech. Proto je určitě dobře, že města a obce pečují o veřejnou zeleň, která zcela jistě přiláká více lidí, když bude upravena, než když bude jasně, že se o ni nikdo nestará a bude jasně, že zde nevykonává svou důležitou funkci. Je velmi zajímavé, že veřejná zeleň se v průběhu let vyvíjí spolu se sídli a určitě je velmi pozoruhodné tento vývoj sledovat.

Myslím si, a pevně věřím, že vedení mnohých měst a obcí si uvědomuje vážnost a důležitost revitalizace zeleně. Za přispění dotací z různých fondů, především z evropských zdrojů, vznikají nové a nové projekty na revitalizaci nejen sídelní zeleně, což je nejen pro nás,

ale pro celou planetu velmi důležité. Především sídelní zeleň je v dnešní době velmi důležitá z hlediska její funkčnosti, stejně tak i z pohledu estetického pro celé město.

Revitalizace má význam v mnoha ohledech, jednak v souvislosti s neustálou modernizací je potřeba ve stejném tempu i revitalizovat a přizpůsobovat veřejný prostor lidským potřebám. Samozřejmě, že veřejný prostor má svoji životnost, ať už budovy, které je potřeba opravovat nebo bourat a stavět nové, ale i právě probíraná zeleň má svou životnost a potřebuje udržovat a revitalizovat. Jednak z estetického hlediska, ale také z bezpečnostního hlediska, protože například starý nemocný strom může v nečekanou chvíli spadnout a způsobit zbytečnou a značnou škodu na majetku nebo v horším případě na zdraví.

Díky podpoře EU a jejich dotacím se může revitalizace vůbec uskutečňovat, protože místní samosprávy by zcela jistě neměly dostatečné prostředky na všechny revitalizační projekty, a tudíž by k nim nedocházelo. Na základě zjištěných poznatků lze konstatovat, že všechny postupy revitalizace ovlivňují celkový vzhled města a jeho okolí.

Bohužel pojem revitalizace je natolik široký, že nebylo možné se v rozsahu mé práce dostatečně věnovat všem jeho částem. Vybral jsem proto pouze to z mého pohledu nejvýznamnější a nejzajímavější, a to jsem do práce umístil. Vynechat jsem musel například vazbu pojmu revitalizace na další pojmy, jakými jsou například konverze, rekonstrukce aj.

Revitalizační projekt, který jsem chtěl podrobně popsat byl nakonec největším oříškem, přestože jsem obvolal a písemně kontaktoval řadu lidí a měst s dotazem na více informací a dokumentů o vybraných projektech, tak jsem neuspěl z nejrůznějších důvodů. Jedni mi tvrdili, že nejsou oprávněni mi poskytnout informace, protože zadavatelem nejsou oni. Druzí mi pověděli, že se podívají na e-mail, kde jsme zaslal informace, které potřebuji, s tím, že kdyžtak něco pošlou, ale bohužel neposlali nic. Z tohoto důvodu jsem se musel spokojit s tím, co figuruje na webových stránkách města Kralovice, které jsem si vybral, protože mají více projektů a jsou v základech popsány, navíc jak jsem v psal v úvodu, chtěl jsem projekt, který se nachází v okrese Plzeň-sever. Zhodnotit tento projekt mohu jen a pouze z fotek před a po, podle kterých je rozdíl opravdu značný, a to jak z hlediska estetického, tak nejspíše i z praktického, proto si myslím, že Kralovice udělaly velmi dobře, že se k této revitalizaci odhodlaly. Mínusy nebo negativní reakce bohužel nemohu zjistit, protože mi nikdo z vedení obce o projektu neposkytl žádné informace.

Jak jsem již v práci uvedl, dle mého názoru by bylo vhodné zamyslet se nad změnou v uveřejňování již dokončených projektů revitalizací a posunout tím pokrok v této oblasti dopředu.

7. Resumé

At the beginning of the work I introduced in detail the concept of public space, I described in detail its history, what shaped it, including the requirements of its consumers. I have also looked at the current form and threatening aspects (eg privatization) that are constantly expanding and expanding. I tried to keep the emphasis on the relationship between public space and the individual that moves in it and creates daily behavior and ties to the environment. I have come to the conclusion that a comprehensive vision that needs support from both the locals and the support from the city institution is very important for a good public space. When planning a new project, synergies between expertise and the locally linked population are important, so it is a good idea to let residents participate in planned changes in their place of residence.

It is obvious that we are likely to face the disappearance of public space, but I personally believe that even in times of diverse technologies, the most important thing for man is public space, which has many forms, and each individual finds its benefit. The slow and sure movement of activities into virtual life is not what we should agree with, but each of us should do something to make these activities happen in a physical environment. From my point of view, society should change its thinking and approach to how it treats public space, because moving to a virtual world should not be enough for me, as I wrote. I personally hope that we will still be looking for as much physical contact as possible and we will be able to choose where, with whom and how it will be. All public should be accessible to all regardless of age, gender, religion, etc. and without unnecessary obstacles for the disabled.

The theme of public greenery is an almost inexhaustible theme that can be viewed from many angles depending on the discipline that looks at it. I believe that I have done well to include public green in my work, as it is an important element in our lives that has, among other things, important ecological functions, especially in cities. Therefore, it is certainly a good thing that cities and municipalities take care of public greenery, which will certainly attract more people when it is modified than when it is clear that no one cares about it and it is clear that it does not perform its important function here. It is very interesting that public greenery has evolved together over the years and it is certainly very remarkable to follow this development.

I think, and I firmly believe that the leadership of many towns and cities is aware of the seriousness and importance of revitalizing greenery. With the help of subsidies from various funds, mainly from European sources, new and new projects are being developed to revitalize not only residential greenery, which is very important not only for us but for the

whole planet. Especially residential greenery is very important today in terms of its functionality as well as aesthetic for the whole city.

Revitalization is important in many respects, and in the context of constant modernization, it is necessary to revitalize and adapt the public space to human needs at the same pace. Of course, the public space has its lifetime, be it buildings that need to be repaired or demolished and new ones built, but even the greenery being discussed has its lifespan and needs to be maintained and revitalized. On the one hand, from an aesthetic point of view, but also from a security point of view, for example, an old sick tree may fall unexpectedly and cause unnecessary and considerable damage to property or, in the worst case, to health.

Thanks to EU support and subsidies, revitalization can take place at all, because local governments would certainly not have sufficient resources for all revitalization projects and therefore would not. Based on the findings, it can be stated that all revitalization processes affect the overall appearance of the city and its surroundings.

Unfortunately, the concept of revitalization is so wide that it was not possible to devote sufficient attention to all its parts. So, I chose only the most important and interesting thing from my point of view, and I put it into my work. For example, I had to omit the concept of revitalization to other terms, such as conversions, reconstructions, etc.

The revitalization project, which I wanted to describe in detail, was the biggest challenge in spite of the fact that I called and contacted a number of people and towns in writing asking for more information and documents on selected projects, so I failed for various reasons. Some told me that they are not entitled to give me information because they are not the contracting authority. Others told me that they would look at the e-mail where we sent the information I needed, saying that they would send something, but unfortunately, they did not send anything. For this reason, I had to settle for what is on the website of the city of Kralovice, which I chose because they have more projects and are fundamentally described, moreover, as I wrote in the introduction, I wanted a project that is located in the district Plzeň-sever. I can only evaluate this project from photos before and after, according to which the difference is really great, both from the aesthetic and probably from the practical point of view, so I think that Kralovice did very well that they decided to revitalize it. Unfortunately, I cannot find minuses or negative reactions because no one from the municipality has provided me with any information about the project.

As I said in my work, in my opinion, it would be appropriate to reflect on the change in the publication of already completed revitalization projects and thereby advance the progress in this area.

8. Seznam použité literatury

8.1 Literatura

- BRANIŠ, Martin. Základy ekologie a ochrany životního prostředí: učebnice pro střední školy. 2., přepracované vyd. Praha: Informatorium, 1999. ISBN 80-86073-52-1
- CASSON, Hugh. Dějiny architektury. Praha: Odeon, 1993. Architektura (Odeon). ISBN 80-207-0185-0
- ČABLOVÁ, Markéta. Kvalita veřejných prostorů a její rozvoj: faktory rozvoje veřejných prostorů = Quality of public space and its development: factors of public space development: zkrácená verze Ph.D. Thesis. [Brno: VUTIUM], c2005. ISBN 80-214-3073-7
- FOUCAULT, Michel. Dohlížet a trestat: kniha o zrodu vězení. Přeložil Čestmír PELIKÁN. Praha: Dauphin, 2000. Studie (Dauphin). ISBN 8086019969.
- GEHL, Jan. Život mezi budovami: užívání veřejných prostranství. Boskovice: Albert, 2000. ISBN 80-858-3479-0
- GEHL, Jan a Lars GEMZØE. Nové městské prostory. Šlapanice: ERA, 2002. ISBN 80-86517-09-8
- HRŮZA, Jiří a Josef ZAJÍC. Vývoj urbanismu. Vyd. 2. Praha: Vydavatelství ČVUT, 2007. ISBN 80-01-02551-9
- KALNÝ, Miroslav. Soukromý zájem ve veřejném prostoru. Plzeň: Západočeská univerzita v Plzni, 2017. ISBN 978-80-261-0707-1
- KOVÁŘÍK, Miroslav. Místo pro život: [příklady oživení veřejných prostranství v České republice]. Brno: Nadace Partnerství, 1999
- LEFEBVRE, Henri, Eleonore KOFMAN a Elizabeth LEBAS. Writings on cities. Cambridge, Mass, USA: Blackwell Publishers, 1996. ISBN 0631191887
- MADDEN, Kathleen a Božena FILÁKOVÁ. Utváření místa: příručka k vytváření kvalitních veřejných prostranství. Brno: Nadace Partnerství, 2003. Metody komunitního rozvoje. ISBN 80-239-0614-3
- NOVÁK, Jakub., Filip. 2014. In Ulice a náměstí. Praha: Institut plánování a rozvoje hlavního města Prahy, 2014. ISBN 978-80-87931-08-0
- NOVOTNÁ, Dagmar, ed. Úvod do pojmosloví v ekologii krajiny. Praha: Enigma, 2001. ISBN 80-7212-192-8
- PIRO, Bohuš. Zakládání a údržba zeleně [online]. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1984

POSPĚCH, Pavel. Od veřejného prostoru k nákupním centrům: svět cizinců a jeho regulace. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 2015. Studie (Sociologické nakladatelství). ISBN 978-80-7419-186-2

STAŇKOVÁ, Jaroslava a Josef PECHAR. Tisíciletý vývoj architektury. 2. přeprac. vyd. Praha: Státní nakladatelství technické literatury, 1979. Polytechnická knižnice (SNTL)

STROUHAL, Evžen. Život starých Egyptanů. Praha: Panorama, 1989. ISBN 80-7038-089-6

SYROVÝ, Bohuslav. Architektura-svědectví dob: přehled vývoje stavitelství a architektury: určeno [také] posl. a stud. odb. škol architektonického směru. Praha: Státní nakladatelství technické literatury, 1974. Řada stavební literatury

ŠILHÁNKOVÁ, Vladimíra. Veřejné prostory v územně plánovacím prostoru. Brno: Vysoké učení technické, Fakulta architektury, Ústav teorie urbanismu, 2003. ISBN 80-214-2505-9

8.2 Odborné články

MIERZEJEWSKA L., Appropriation of public urban space as an effect of privatisation and globalisation. *Quaestiones Geographicae* 30(4) [online]. Bogucki Wydawnictwo Naukowe, Poznań 2011, [cit. 3.3.2019]. Dostupné z http://geoinfo.amu.edu.pl/qg/archives/2011/QG30_4_39-46.pdf

POSPĚCH, Pavel. Městský veřejný prostor: interpretativní přístup. In: *Sociologický časopis*, 2013, Vol. 49, No. 1: 75–100. [online], [cit. 3.3.2019]. Dostupné z <http://sreview.soc.cas.cz>

WATSON, Sophie. 2009. The Magic of the Marketplace: Sociality In a Neglected Public Space. In: journals.sagepub.com [online]. ©2017 Urban Studies Journal Limited, 8. 6. 2009 [cit. 3. 3. 2019]. ISSN: 1360-063X. Objem: 46 číslo: 8, strany (strany): 1577-1591 Dostupné z <http://journals.sagepub.com/doi/abs/10.1177/0042098009105506>

8.3 Právní předpisy

Zákon č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny

Zákon č. 128/2000 Sb., o obcích (obecní zřízení)

Zákon č. 183/2006 Sb., o územním plánování a stavebním řádu (stavební zákon)

Zákon č. 20/1987 Sb., o státní památkové péči

Zákon č. 289/1995 Sb., o lesích

Zákon č. 254/2001 Sb., o vodách a o změně některých zákonů

Vyhláška č. 501/2006 Sb., Vyhláška o obecných požadavcích na využívání území

Norma ČSN 83 9021. Technologie vegetačních úprav v krajině – Rostliny a jejich výsadba. Praha: Český normalizační institut, 2006.

Norma ČSN 83 9001. Sadovnictví a krajinářství – Terminologie – Základní odborné termíny a definice. Praha: Český normalizační institut, 1999

Vyhláška statutárního města Plzeň č. 2/2004 o poplatku za užívání veřejného prostranství

8.4 Soudní rozhodnutí

Nález Ústavního soudu Pl. ÚS 211/2005 ze dne 22.3.2005. Dostupné z <https://nalus.usoud.cz/Search/GetText.aspx?sz=Pl-21-02>

Nález Ústavního soudu Pl. ÚS 21/02 ze dne 22.3.2005. Dostupné z <https://nalus.usoud.cz/Search/ResultDetail.aspx?id=40&pos=1&cnt=5&typ=result>

8.5 Internetové zdroje

Veřejný prostor – Katedra urbanismu a územního plánování. Katedra urbanismu a územního plánování [online]. Dostupné z <http://www.uzemi.eu/pojmy/verejny-prostor>

PONDĚLÍČEK, Michael, 2010. Zeleň v urbánním prostoru jako indikátor kvality života města. In: 2010 Regionální rozvoj v době krize: sborník z konference konané 6. května 2010 v Pardubicích. Pardubice: Univerzita Pardubice [online]. Univerzita Pardubice. 2010 [cit. 3. 3. 2019]. Dostupné z <http://dspace.upce.cz/handle/10195/38445>

Oživení městské plovárny | Plzeň 2015 [online]. Dostupné z <http://www.plzen2015.cz/cs/plovarna>

Plzeňská plovárna v červenci potřeť přivítá dobrovolníky z celého světa. Zábavu nabídne po celé léto | ZPRÁVY – Plzeň | REGIONPLZEN.CZ [online]. Copyright © 1997 [cit. 3.3.2019]. Dostupné z <http://www.regionplzen.cz/zpravodajstvi/plzenska-plovarna-v-cervenci-potreti-privita-dobrovolniky-z-celeho-sveta.-zabavu-nabidne-po-cele-leto-95887/>

Urban spaces [online]. Copyright © [cit. 5.3.2019]. Dostupné z <http://urbanspace.rec.org/uploads/wp5-outputs-map/pp3-methodology-on-quacity-public-spaces-brno-czr.pdf>

PETŘÍČEK, Miroslav. 2004. Radiofejetony. Elektornicky: dostupné z http://www.bbc.co.uk/czech/domesticnews/story/2004/05/040528_radiofejeton.shtml

HEŘMANOVÁ Eva. ArtsLexikon. Projekt VŠE FPH. [online]. [3.3.2019]. Dostupné z http://www.artsllexikon.cz/index.php?title=Zeleň_veřejná

Principy a pravidla územního plánování – zeleň. Ústav územního rozvoje, Brno. [online]. [cit. 3.3.2019]. Dostupné z <http://www.uur.cz/images/5-publikacni-cinnost-a- knihovna/internetove-prezentace/principy-a-pravidla-uzemniho-planovani/kapitolaC/C5-2013.pdf>

Praha.eu. Portál hlavního města Prahy. [online] [cit. 3.3.2019]. Dostupné z http://www.praha.eu/jnp/cz/test/vyhledavani_v_pravnich_predpisech/rok_2001-vyhlaska_cislo_6_ze_dne_29_03_2001.html

Ústav územního rozvoje: Internetová příručka Principy a pravidla územního plánování. Dostupné z <http://www.uur.cz/default.asp?ID=2571>

VCFA ČVUT. Zeleň – Výzkum Praha. [online] [cit. 3.3.2019]. Dostupné z <https://vp.fa.cvut.cz/slovník/index.php/Zeleň>

Pasport zeleně, dřevin, stromů, zelených ploch. Pasport veřejného osvětlení, pasport komunikací, pasport hřbitovů [online]. Copyright © 2019 [cit. 3.3.2019]. Dostupné z <http://naspasport.cz/pasport-zelene/>

Národní dotace (Dotace, eAGRI). [online]. Copyright © 2009 [cit. 5.3.2019]. Dostupné z <http://eagri.cz/public/web/mze/dotace/narodni-dotace/>

SFŽP ČR – Státní fond životního prostředí ČR. SFŽP ČR – Státní fond životního prostředí ČR [online]. Copyright © 2018 [cit. 5.3.2019]. Dostupné z <https://www.sfzp.cz/>

Vítejte na stránkách o dotačních programech podporujících péči o přírodu a krajinu. Vítejte na stránkách o dotačních programech podporujících péči o přírodu a krajinu [online]. Copyright © Agentura ochrany přírody a krajiny ČR [cit. 5.3.2019]. Dostupné z <http://www.dotace.nature.cz/>

Program péče o krajinu. Vítejte na stránkách o dotačních programech podporujících péči o přírodu a krajinu [online]. Copyright © Agentura ochrany přírody a krajiny ČR [cit. 5.3.2019]. Dostupné z <http://www.dotace.nature.cz/ppk-programy.html>

Podpora obnovy přirozených funkcí krajiny. Vítejte na stránkách o dotačních programech podporujících péči o přírodu a krajinu [online]. Copyright © Agentura ochrany přírody a krajiny ČR [cit. 5.3.2019]. Dostupné z <http://www.dotace.nature.cz/popfk-programy.html>

DotaceEU – Evropské fondy v ČR. Object moved [online]. Copyright ©2019 Ministerstvo pro místní rozvoj ČR, všechna práva vyhrazena [cit. 5.3.2019]. Dostupné z <https://dotaceeu.cz/cs/Evropske-fondy-v-CR>

DotaceEU – Operační program Životní prostředí. Object moved [online]. Copyright ©2019 Ministerstvo pro místní rozvoj ČR, všechna práva vyhrazena [cit. 5.3.2019]. Dostupné z <https://dotaceeu.cz/cs/Evropske-fondy-v-CR/2014-2020/Operacni-programy/List/OP-Zivotni-prostredi>

DotaceEU – Program rozvoje venkova. Object moved [online]. Copyright ©2019 Ministerstvo pro místní rozvoj ČR, všechna práva vyhrazena [cit. 5.3.2019]. Dostupné z

<https://dotaceeu.cz/cs/Evropske-fondy-v-CR/2014-2020/Operacni-programy/List/Program-rozvoje-venkova>

DotaceEU - 10 kroků k získání dotace. Object moved [online]. Copyright ©2019 Ministerstvo pro místní rozvoj ČR, všechna práva vyhrazena [cit. 5.3.2019]. Dostupné z <https://dotaceeu.cz/cs/Jak-ziskat-dotaci/10-kroku-k-ziskani-dotace>

Odbor životního prostředí: Portál městského obvodu Plzeň 2. [online]. Copyright © 2019 Městský obvod Plzeň 2 [cit. 5.3.2019]. Dostupné z <https://umo2.plzen.eu/urad-a-samosprava/urad-mestskeho-obvodu/organizacni-struktura/odbor-zivotniho-prostredi/>

Chráněná území v ČR | ZOO Chleby. Úvodní stránka | ZOO Chleby [online]. Copyright © 2013 ZOO Chleby o.p.s. [cit. 14.3.2019]. Dostupné z: <http://www.zoochleby.cz/chranena-uzemi-v-cr-5275/>

Farní kostel sv. Petra a Pavla: Kulturní památky: Kralovice. Kralovice: Titulní stránka [online]. Dostupné z: <http://www.kralovice.cz/farni-kostel-sv-petra-a-pavla/d-23326/p1=63917>

Kralovice - revitalizace území u kostela sv. Petra a Pavla CZ.1.14/1.5.00/31.03145: Kralovice. Kralovice: Titulní stránka [online]. Dostupné z: <http://www.kralovice.cz/kralovice-revitalizace-uzemi-u-kostela-sv-petra-a-pavla-cz-1-14-1-5-00-31-03145/d-150584>